

”Ensartede krav”

- Grundbetingelser for kollektive søgsmål

Rasmus Grejsen Lynge & Morten Ødum Nielsen, 10. semester

Erhvervsjura, Aalborg Universitet, 29. maj 2008

Forord

Nærværende kandidatafhandling¹ er et resultat af afgangseksamen på erhvervsjurastudiet ved Juridisk Institut under det Samfundsvidenskabelige Fakultet på Aalborg Universitet og afleveret til bedømmelse den 29. maj 2008.

Lovforslag om gruppesøgsmål har været længe undervejs. I nyere tid har indførelsen af gruppesøgsmål, som kun få andre emner inden for procesretten formået, at skabe debat i det juridiske og ikke mindst det politiske miljø. Med titlen "*Ensartede krav*" - *Grundbetingelser for kollektive søgsmål* retter dette projekt fokus på de nye regler i retsplejelovens § 254a om anlæggelse af gruppesøgsmål. Især omhandler projektet de retslige betingelser ved "*ensartede retskrav*" i forbindelse med tilfælde vedrørende overpris.

Vi ønsker at takke vores vejleder lektor Anders Ørgaard, samt dr. Jur. professor Erik Werlauff, der i den indledende proces hjalp projektet på rette spor. Endvidere ønsker vi at takke Forbrugerombudsmanden ved Henrik S. Øe, Dansk Industri, juridisk afdeling, ved Niels-Ulrik Amdal og Henrik Schultz og slutteligt Justitsministeriet ved konsulent Ketil-Bjørn Hertz og fuldmægtig ved procesretskontoret Hanne Aagaard for tid og faglig input, herunder møder foretaget i december 2007.

Selvom råd og vejledning er modtaget, påhviler ansvaret for det endelige resultat alene forfatterne.

Aalborg, maj 2008

Rasmus Grejsen Lyng

Morten Ødum Nielsen

¹ Herefter benævnt *projekt* eller *projektet*

Indholdsfortegnelse

1 Indledning	7
1.1 Emnevalg	7
1.2 Problemstilling og afgrænsning	8
1.2.1 Problemstilling.....	8
1.2.2 Afgrænsning	10
1.3 Problemformulering	10
1.4 Operationalisering og metode	10
1.5 Retskilder og litteratur	11
1.5.1. Retskilder.....	11
1.5.2. Litteratur og domme	12
Udenlandske retskilder, litteratur og domme.....	12
2 Undersøgelse af krav om ensartethed i dansk procesret	14
2.1 Bestemmelser om ensartede krav i eksisterende regler i forhold til sager med flere parter, jf. retsplejeloven.....	14
2.2 Sagens parter.....	14
2.3 Kumulation	15
2.4 Subjektiv kumulation.....	15
2.4.1 Krav om ensartethed?	16
2.4.2 Oprindelig, aktiv kumulation i fakultativt/nødvendigt procesfællesskab	17
2.4.3 Oprindelig, passiv kumulation	17
2.4.4 Efterfølgende, aktiv subjektiv kumulation	17
Hovedintervention	17
Biintervention.....	18
Mandatar.....	19
2.4.5 Efterfølgende, passiv subjektiv kumulation	20
Adcitation	20
2.5 Organisationers søgsmålsadgang mv.	20
2.5.1 Forbrugerombudsmanden - kompetencer og virkefelt	20
Markedsføringsloven § 28.....	21

Er Mfl. § 28 anvendelig?.....	22
2.5.2 Forbrugerrådet.....	22
2.6 Delkonklusion	23
3 Tilsvarende undersøgelse af fremmede procesret.....	24
3.1 Eksisterende muligheder for forening af flere krav og søgsmål og andre parter indtræden.....	24
3.2 'Ensartede krav' i svensk og norsk ret	24
3.2.1 Låg om Rättegångsbalk og Tvistemålsloven	24
3.2.2 Eksisterende muligheder for forening af flere krav og søgsmål og andre parter indtræden.....	25
3.2.3 Subjektiv kumulation.....	25
3.2.4 Tredjemands indtræden i retssag	26
3.2.5 Organisationers søgsmålsadgang mv.	27
3.2.6 Andre muligheder.....	28
3.3 Introduktion til gruppesøgsmål	29
3.3.1 Gruppesøgsmålsreglernes indførelse i Sverige og Norge	30
Sverige	30
Norge.....	31
3.3.2 Formålet med indførelsen af gruppesøgsmål	31
3.3.3 Betingelser om ensartede krav?.....	32
Svensk ret	32
Norsk ret.....	33
3.3.4 Retspraksis.....	33
3.4 Delkonklusion	35
4 Ensartede retskrav i Danmark.....	37
4.1 De danske regler i hovedtræk	37
4.1.1 Grupperepræsentanten	38
4.1.2 Tilmeldingsmodellen og frameldingsmodellen	39
Tilmeldingsmodellen	39
Frameldingsmodellen.....	39
4.1.3 Sagsomkostninger, forlig, appel og retshåndhævelse	41

Sagsomkostninger	41
Forlig og appel	41
4.2 Gruppesøgsmål i Danmark - hvilke sager?	43
4.2.1 Retspraksis.....	43
Produktansvar	43
Børsretlige sager	45
Konkurrenceretslige sager	48
Aftalebaserede erstatningssager	49
Ejendomsretlige sager	51
Offentlige indgreb	51
Skatter og afgifter	52
4.2.2 Fremtidige sager.....	53
4.3 Ensartede krav i gennemgåede sager?.....	55
4.4 Delkonklusion	55
5 Konklusion og perspektivering.....	57
5.1 Konklusion	57
5.2 Perspektivering: Gruppesøgsmål i fællesskabsretlig belysning	58
6 Summary.....	60
I Kildefortegnelse	63
I.I Bøger	63
I.I.I Primær litteratur	63
I.I.II Sekundær litteratur	63
I.II Artikler	64
I.III Betænkninger	65
I.IV Websider	65
I.V Domsregister	66
I.V.I Danmark	66
I.V.II Sverige	66

I.V.III Norge.....	67
I.V.IV Utrykte domme.....	67
II Bilag	68
II.I Lov nr. 181 om gruppesøgsmål af 28. februar 2007	68
II.II Lag om grupprättergang af 7. marts 2002	68
II.III Lov om mekling og rettergang i sivile tvister, kap. 35 af 17. juni 2005	68

1 Indledning

Regeringen ved Justitsministeren fremlagde i efteråret 2006 et forslag om, at indføre gruppessøgsmål i dansk ret. Dette med virkning fra 1. januar 2008. Lovforslag L41 tog afsæt i betænkning 1468/2005 om *Reform af den civile retspleje IV* med undertitlen "*Gruppessøgsmål mv.*", afgivet i efteråret 2006 af Retsplejerådet.²

I en stadig mere globaliseret verden, der i høj grad har fremmet en øget masseproduktion og massekontrahering med en global kundekreds til følge, opstår der nye juridiske problemstillinger og udfordringer. I denne situation kan gruppessøgsmål som søgsmålstype være én af løsningerne på de nuværende og fremtidige juridiske udfordringer.

I lighed med andre lande har regler om gruppessøgsmål i Danmark været længe undervejs, og har været et meget omdiskuteret punkt i arbejdet med reformen af den danske civilpleje. Dette projekt kan være med til at udbrede forståelsen af gruppessøgsmål og dermed anvendelsen af gruppessøgsmål som søgsmålsform i praksis.

1.1 Emnevalg

De nye regler om muligheden for at anlægge et gruppessøgsmål i dansk ret, gør op med grundlæggende retstraditioner, men er samtidig med til at skabe nye.

De mest markante brud på den almindelige retspleje er partsprincippet. Det danske civilprocessystem er traditionelt baseret på individuelle sagsanlæg mellem to parter, samt at disse parter selvstændigt, uden bindende virkning for andre, frit kan disponere og forhandle på egen hånd. I modsætning hertil betyder indførelsen af gruppessøgsmål, at den enkelte fratages muligheden for at være part i sagen, idet disse kompetencer overgår til grupperepræsentanten. Denne fører på vegne af samtlige gruppemedlemmer sagen.

En anden iøjefaldende nyskabelse er muligheden for at benytte en *frameldingsmodel* i modsætning til hovedregelen om en *tilmeldingsmodel*. Dette indebærer, at det kun er muligt at framelde sig et

² Herefter benævnt *betænkningen eller Btg.*

gruppesøgsmål ved en frameldingsmodel. Framelder man sig således ikke, er den enkelte person automatisk part i sagen og dermed gruppemedlem. I kapitel 3 vil der blive yderligere redegjort for dette.

De ovenstående aspekter er hovedårsagen for valget af dette projekt. Da der er tale om markante forandringer inden for dansk retspleje, hvilket også har betydet, at de nye regler var længe undervejs, inden den endelige vedtagelse i Folketinget.

De nye regler om gruppesøgsmål har rødder i procesretten. Den traditionelle procesret angiver retningslinjerne for, hvilke rettigheder en sagsøgt har, samt ved hvilken domstol et søgsmål skal indgås. Procesret er en betegnelse, der dækker over de retsregler, der gælder i forbindelse med domstolens organisation ved behandling af en retssag, samt ved foretagelse af andre retshandlinger - eksempelvis fogedsager. De nye regler om gruppesøgsmål hører således naturligt hjemme i procesretten hvilket betyder, at anlæggelsen af et gruppesøgsmål blot skal anses, som "*endnu et instrument i den retslige værktøjskasse*"³ for sagsøgeren i en retslig tvist. Dette indebærer derfor også, at retsplejens øvrige regler finder anvendelse i et anlagt gruppesøgsmål.

De danske procesretlige regler er samlet i Retsplejeloven, hvori der skelnes mellem den egentlige retspleje, hvorunder borgerlige sager og straffesager hører, samt anden retspleje, som eksempelvis skifteforvaltning og foged- og tvangsauktionsforretninger. De nye regler om gruppesøgsmål er placeret i retsplejelovens tredje bog under den borgerlige retspleje i kapitel 23 om sammenlægning og adskillelse af krav. Reglerne er indsat ved et nyt tillægskapitel til den eksisterende § 254, således, at § 254a til § 254k i retsplejeloven regulerer de nærmere regler om gruppesøgsmål.

1.2 Problemstilling og afgrænsning

1.2.1 Problemstilling

I civile tvister ved domstolene er der uenighed mellem parterne om sagsøgers kravs berettigelse. Oftest er tvisten begrænset til en eller flere påstande eller krav der tilsammen danner grundlaget for selve søgsmålet. Ved et gruppesøgsmål er disse krav ens eller ensartede, for gruppemedlemmerne, mens andre krav kan være konnekse i traditionelle retssager. For at et gruppesøgsmål skal fremstå som et effektivt procesalternativ, er det et grundlæggende krav, at domstolsprøvelsen i en retssag, anlagt efter reglerne om gruppesøgsmål i så stor udstrækning som muligt, begrænses til tvister, hvor omstændighederne er ens for alle gruppemedlemmerne. En grundlæggende forudsætning for retssagen

³ Langsted, "*Grundigt oplæg om gruppesøgsmål*", 2006

er således, at søgsmålet omhandler forhold af ens eller ligeartet karakter for hele gruppen. En af grundbetingelserne i de nye danske regler om gruppesøgsmål er derfor, jf. Rpl. §254a, kriteriet om, at der skal foreligge *"ensartede krav,"* hvis de pågældende sager skal behandles efter de nye regler.

Federal Rules of Civil Procedure (FR23-1938), der regulerer den amerikanske procesret, herunder de amerikanske regler om gruppesøgsmål, kræver jf. Rule 23(a)(2), at det er fælles retslige eller faktiske spørgsmål i forhold til gruppedlemmerne. Begrundelsen for dette er, at *"the class device was designed as an exception to the usual rule that litigation is conducted by and on behalf of the individual named parties only. Class relief is peculiarly appropriate when the issues involved are common to the class as a whole and they turn on questions of law applicable in the same manner to each member of the class."*

Dette væsentlige kriterium, der ikke er defineret eller nærmere omtalt i forarbejderne eller i selve den danske lovtekst, omtales i betænkningen fra Retsplejerådet således:

Den grundlæggende betingelse er, at der er tale om ensartede krav, som tilkommer flere personer, jf. stk. 1. Kravene kan være både krav om at få tilkendt noget (fuldbyrdelsessøgsmål) og krav om at få fastslået en retsstilling (anerkendelsessøgsmål), herunder krav om, at de pågældende personer ikke er forpligtet i forhold til sagsøgte vedrørende et nærmere angivet forhold (negativt anerkendelsessøgsmål). Kravene behøver ikke at være identiske. Det er tilstrækkeligt, at de i faktisk og retlig henseende er ensartede".⁴

En af de grundlæggende betænkeligheder ved indførelsen af gruppesøgsmål i dansk ret har været, om denne nye mulighed, på grund af sin vidtrækkende karakter, ville kunne misbruges. Et gruppesøgsmål, med den sandsynlige megen omtale, sådanne søgsmål kan forventes at få i medierne, kan eventuelt fungere som en løftestang, med henblik på at opnå materielt uberettigede forlig. Med andre ord kan virksomheder blive tvunget til, på et særdeles tvivlsomt grundlag, i et offentligt eksponeret sagsanlæg efter de nye regler at søge forlig.

På baggrund af denne plausible situation må og skal lovens og lovforarbejdernes beskrivelse af de omfattende søgsmål være så udtømmende og præcise som muligt. Det ville være retssikkerhedsmæssigt uheldigt, hvis der som følge af en for svag beskrivelse eller præcisering af betingelserne for et gruppesøgsmål, er risiko for at der anlægges gruppesøgsmål, som først efter langvarige forhandlinger og prøvelser viser sig ikke at opfylde lovens betingelser.

⁴ Btg. 1468/2005, s. 283

Udledt af det ovenstående er formålet med dette projekt, på trods af citatet ovenfor, nærmere at analysere og undersøge begrebet "ensartede krav". Hvorledes skal dette begreb tolkes? Hvad ligger der mere præcist i denne formulering, og hvad kan der udledes af denne betingelse om ensartede krav i praksis?

1.2.2 Afgrænsning

Der eksisterer allerede i dansk ret i dag mulighed for at inddrage flere krav under samme retssag. Der vil i disse tilfælde foreligge kumulation. Er der tale om flere krav mellem de samme to parter, foreligger der objektiv kumulation. Derimod foreligger der subjektiv kumulation, hvis der i retssagen er flere krav mellem flere end to parter.⁵ I dette projekt vil alene reglerne omkring den subjektive kumulation blive omtalt, idet objektiv kumulation ikke er relevant set i forhold til de nye regler om gruppesøgsmål. En aktiv kumulation kendetegnes ved, at den er foretaget på sagsøgersiden, mens den er passiv, hvis den foretages på den sagsøgte side.⁶

I projektet vil især den aktive kumulation blive behandlet, idet denne er væsentligst i forhold til gruppesøgsmål. Dette skyldes, at reglerne om gruppesøgsmål alene angår regler om ensartede retskrav fremsat fra flere personer, og ikke krav fremsat mod flere personer, som det er tilfældet med passiv kumulation.

1.3 Problemformulering

Ud fra ovenstående problemstilling bygger dette projekt på følgende problemformulering:

"Ensartede krav" – Undersøgelse og analyse af grundbetingelser for kollektive søgsmål

1.4 Operationalisering og metode

For at undersøge og besvare den valgte problemformulering og problemstilling nærmere, vil forskellige aspekter blive introduceret og diskuteret. Projektet opererer med fem overordnede dele. I *kapitel 1* er problemstillingen og undersøgelsesspørgsmål blevet præsenteret.

I *kapitel 2* vil de eksisterende regler, hvori "ensartede krav" er en betingelse i dansk ret for at flere personer i fællesskab kan gå sammen i et søgsmål, blive fortolket nærmere i forhold til de nye regler om gruppesøgsmål. De eksisterende muligheder for dette er henholdsvis kumulation, herunder subjektiv

⁵ Werlauff m.fl., *Dansk Retspleje*, 2007, s. 214

⁶ Werlauff m.fl., *Dansk Retspleje*, 2007, s. 214

kumulation og ikke mindst søgsmål efter Markedsføringslovens § 28 ved overtrædelse af god markedsføringssskik.

For at undersøge begrebet om "ensartede retskrav" yderligere, vil projektets *kapitel 3* indeholde en beskrivelse af, hvorledes dette krav bliver fortolket og anvendt i norsk og svensk ret. Dette vil således ske gennem en analog gennemgang af de to landes processuelle regler for sammenlægning af flere søgsmål i én retssag. Spørgsmålet er, om begrebet "ensartede retskrav" anvendes på samme måde i Norge og Sverige som i Danmark? Gruppesøgsmål blev som procesvariant indført i Sverige og Norge i henholdsvis 2003 og 2008. Derfor vil en gennemgang dernæst af retspraksis i *kapitel 3* inden for gruppesøgsmål i især Sverige således være værdifuld i sammenhæng med en fortolkning af "ensartede krav".

I *kapitel 4* gennemgås de nye danske regler om gruppesøgsmål i hovedtræk, med særlig vægt på ensartede retskrav. For at anskueliggøre hvordan betingelserne om ensartede retskrav skal anvendes i Danmark på baggrund af de i *kapitel 3* indhentede erfaringer fra Norge og Sverige, vil en række tilfælde i dansk retspraksis, hvor betingelserne om ensartede krav umiddelbart ville være velegnede, blive påpeget.

I *kapitel 5* afsluttes projektet med en konklusion og en perspektivering af problemformuleringen, hvor de nye regler om gruppesøgsmål i perspektivering vil blive behandlet i et fællesskabsretsligt perspektiv.

1.5 Retskilder og litteratur

1.5.1. Retskilder

Den primære retskilde for dette projekt er den endelige lov nr. 181 om gruppesøgsmål af 28. februar 2007 vedtaget af Folketinget. Sekundære retskilder er den af retsplejerådet afgivende betænkning 1468/2005, høringssvar til Retsplejerådet i forbindelse med betænkningens udarbejdelse, og det fremsatte lovforslag L41 med tilhørende bemærkninger fra Justitsministeriet og svar til Folketingets retsudvalg, fremsat første gang i Folketinget den 26. oktober 2006⁷. De sekundære kilder har alene status af forarbejder til den endelige lov. Materialet er blevet udarbejdet forud for de endelige regler, og nyder naturligvis derfor ikke samme retskildemæssige værdi som selve loven. Forarbejder opfattes, jf. gængs juridisk metode ikke som en selvstændig retskilde, men kan dog anvendes ved lovfortolkning i

⁷ Se det endelige lovforslag med Justitsministeriets bemærkninger hertil på www.folketinget.dk; dokumenter og lovforslag fremsat af Justitsministeren

tilfælde af uklarheder i den endelige lov, hvilket finder anvendelse i praksis, dog uden at domstolene er forpligtede hertil.⁸

1.5.2. Litteratur og domme

På trods af den nys ikrafttræden af reglerne om gruppesøgsmål, findes der allerede en bog om emnet, skrevet af advokat Eigil Lego Andersen i "*Gruppesøgsmål*", mens en bog af samme navn, skrevet af kontorchef i Justitsministeriet Jens Røn, udgives til efteråret. Udover dette er der i forløbet under retsplejerådets betænkning, lovforslagets fremførelse og behandling i Folketinget, publiceret en række videnskabelige artikler om emnet i juridiske tidsskrifter, heriblandt "*Ugeskrift for Retsvæsen*", "*Lov og Ret*" og "*Erhvervsjuridisk Tidsskrift*".

Egentlig domspraksis eksisterer selvsagt ikke inden for gruppesøgsmål endnu, da de nye regler først trådte i kraft pr. 1. januar 2008. Derfor har det være nødvendigt at inddrage svensk retspraksis, idet kravet om ensartethed ligeledes er en betingelse i svensk ret. Desuden er der inddraget dansk retspraksis fra tiden før reglerne om gruppesøgsmål, jf. den valgte metode, og dansk retspraksis indenfor de eksisterende muligheder for sammenlægning af ensartede krav, mv. Det er tilstræbt igennem hele projektet udelukkende at anvende afgørelser fra Højesteret, men hvor en anden domstol i anden instans har afgjort en retssag af principiel betydning, er denne dog medtaget.

Den sekundære litteratur udgøres hovedsagligt af eksisterende udgivelser om dansk civilproces og retspleje samt obligationsret og vil ligeledes fremgå af bibliografien sidst i projektet. I bibliografien er alle kilderne uddybet nærmere, og henvisningerne er udarbejdet efter princippet (efternavn, titel, udgivelsesår) og opdelt i litterære værker, videnskabelige artikler og domme. Den anvendte litteratur er yderligere opdelt i primær og sekundær litteratur, hvor den primære litteratur anvendes direkte i projektet, mens den sekundære litteratur ikke direkte anvendes.

Udenlandske retskilder, litteratur og domme

Under hensyn til det valgte emne vil der i høj grad blive benyttet især svenske, men også norske retskilder. Brug af udenlandsk faglitteratur har ikke samme retskildemæssig værdi, medmindre der ikke foreligger tilsvarende dansk litteratur på området. Det samme kan også siges om udenlandsk retspraksis, hvor udenlandske afgørelser kun kan anses som værende fortolkningsbidrag i forhold til dansk retspraksis.

⁸ Wegner, *Juridisk Metode*, 2000, s. 87ff

Anvendelsen af udenlandske domme forudsætter, at en del præmisser skal være opfyldt. Værdien af et udenlandsk fortolkningsbidrag afhænger af, om den udenlandske afgørelse hidrører fra et retssystem og en måde at afgøre retstvister på, som på nogen måde er sammenlignelige med Danmark. Desuden må retstilstanden og den juridiske tankegang ikke afvige markant.

I forhold til Norge og Sverige er disse præmisser opfyldt; historisk set har der hersket en nogenlunde konformitet på det juridiske område mellem de skandinaviske lande. Flere gældende love inden for privatretten er således skabt i samarbejde med Sverige og Norge. Det er særligt på familierettens område, at vi er meget parallelle og indtil 1970'erne var de selskabsretslige love meget ens.⁹ Inden for retsplejen er der ligeledes mange ligheder. Som følge deraf er det formålstjenligt at benytte afsagte domme fra disse to lande set i forhold til Danmark, og dermed samtidig tilføje projektet et værdifuldt sammenligningsgrundlag. Dog skal det igen understreges, at en dansk afgørelse altid vil vægte tungere end en udenlandsk, jf. *lex superior-princippet*.

Den norske "*Lov om mekling og rettergang i sivile tvister*" eller "*tvistemålsloven*" indeholder i kapitel 35 de nærmere regler om *gruppesøgsmål* i Norge. I Sverige er reglerne om grupprättergang reguleret i "*Lag om grupprättergång*". Udover disse to primære retskilder, er der publiceret en række videnskabelige artikler om de nye regler om gruppesøgsmål, udgivet i norske og svenske juridiske tidsskrifter. De svenske og norske domstolsafgørelser repræsenterer en vigtig retskilde til anvendelsen og forståelsen af de nye regler i begge lande og er hentet fra anerkendte juridiske elektroniske opslagsværker i begge lande. Igen er der tilstræbt en så høj præjudikatværdi som muligt, jf. afsnit 1.5.2. foroven.

⁹ Nordisk Råds hjemmeside indeholder en oversigt over de enkelte samarbejdsområder; www.norden.org/lagstift

2 Undersøgelse af krav om ensartethed i dansk procesret

2.1 Bestemmelser om ensartede krav i eksisterende regler i forhold til sager med flere parter, jf. retsplejeloven

I det følgende vil de danske regler om inddragelse af flere end to parter i én retssag blive gennemgået. Hermed forstås kumulation og de forskellige former for kumulation der eksisterer, samt intervention. Hovedvægten bliver lagt på subjektiv kumulation, henholdsvis aktiv og passiv kumulation. Endelig vil Forbrugerombudsmandens og Forbrugerrådets adgang til at anlægge en retssag for et fællesskab af forbrugere blive gennemgået. Formålet med kapitel 2 er således at undersøge, hvorvidt der stilles krav om, at der skal forelægges ensartede retskrav på disse områder, og i givet fald hvilke krav samt indholdet af disse.

2.2 Sagens parter

Ved anlæggelsen af en sag er det formålstjenligt at definere, hvem sagens parter er. Normalt er civile retssager kendetegnet ved, at det er to parter. I en civil retssag er en part den eller de fysiske og juridiske personer, af hvem eller overfor hvem, der nedlægges en påstand.¹⁰ En præcisering af begrebet part er et nødvendigt led i fortolkningen af de processuelle regler, hvori begrebet indgår som en bestanddel. Partsbegrebet i forhold til de eksisterende og nye regler om muligheder for at inddrage flere parter i en retssag udvides, hvis der sker kumulation, intervention, eller der anlægges et gruppesøgsmål. Dette bliver yderligere diskuteret nedenfor.

Hvor lovgivningen ikke indeholder regler om, hvem adgangen til søgsmål tilkommer, er det både i civile retssager mod private modparter og i sager, der rettes mod offentlige myndigheder, praksis at anvende begrebet *retlig interesse* som betingelse for indrømmelse af søgsmålsret. Retlig interesse angiver, at udøvelsen af beføjelsen forudsætter en interesse hos den pågældende, og at denne interesse skal være af en vis kvalitet. Det er normen, at begrebet retlig interesse indebærer et krav om, at sagen har en vis

¹⁰ Gomard m.fl., *Civilprocessen*, 2007, s.347

aktualitet, og at retstvisten på konkret vis berører sagsøgeren.¹¹ Et søgsmål kan således kun fremmes, hvis situationen har en så aktuel karakter, at de omstændigheder, som har betydning for bedømmelsen af retsstillingen, kan bringes frem under sagen.

2.3 Kumulation

I retspraksis vil der ind i mellem opstå tvister, hvor en part udnytter muligheden for, at gøre flere krav gældende overfor den anden part i retssagen, eller hvor flere parter i fællesskab lægger sag an mod en anden part. Samling af flere krav til afgørelse i én sag benævnes kumulation. Der findes to former for kumulation: *objektiv* kumulation, jf. Rpl. § 249 og *subjektiv* kumulation, jf. Rpl. § 250.

Objektiv kumulation kan defineres, som værende flere krav mellem de to samme parter om sagens genstand.¹² Det vil sige, at parterne - sagsøger og sagsøgte – ønsker, at behandle flere krav under samme retssag. I modsætning hertil er subjektiv kumulation den omvendte situation, hvor der foreligger flere krav mellem *flere end to parter*, heraf navnet subjektiv kumulation. En kumulation siges at være *aktiv*, hvis den er foretaget på sagsøgersiden, mens den er *passiv*, hvis den er foretaget på sagsøgtes side.

Der foreligger to grundliggende betingelser for såvel objektiv og subjektiv kumulation. For det første skal der være tale om værneting i Danmark for alle krav, jf. Rpl. § 249, stk. 1, nr. 1 og endvidere skal kravene kunne behandles efter de samme processuelle regler, jf. Rpl. § 249, stk. 1, nr. 4. Der kan dog afviges fra dette, såfremt der er tale om eksempelvis modkrav til kompensation, hvor der ikke gælder noget krav om værneting. Det kunne også være modkrav til en selvstændig dom, herunder forstået at der ingen krav gælder om saglig kompetence til kumulerede krav, men henvisning efter skøn, jf. Rpl. § 249, stk. 3 og § 250, stk. 4. Da disse betingelser ligger uden for projektets rammer vil de derfor ikke blive gennemgået yderligere.

2.4 Subjektiv kumulation

Som nævnt tidligere eksisterer der i dag, gennem reglerne for subjektiv kumulation, mulighed for at samle flere krav mellem flere parter i samme sag. En kumulation, der allerede ved anlæggelsen af sagen omfatter flere sagsøgere, kaldes *oprindelig*. Denne form for kumulation kan alene igangsættes af sagsøgere eller sagsøgte og består i, at krav mod flere sagsøgte eller krav fra flere sagsøgere er indeholdt

¹¹ Werlauff m.fl., *Dansk Retspleje*, 2007, s. 212f. Se endvidere U 1999.2020 H der fortolker begrebet "retslig interesse" i praksis

¹² Se som eksempel U 2006.2758 V om objektiv kumulation

i samme stævning med anmodning om, at der sker en samlet behandling af sagerne efter reglerne om kumulation. Såfremt der først efterfølgende inddrages nye selvstændige krav, er der tale om *efterfølgende* kumulation. Efterfølgende kumulation kan ske ved, at en af de oprindelige parter indstævner endnu en part i sagen ved såkaldt ad citation, eller ved at tredjemand selv indtræder som part i sagen.

2.4.1 Krav om ensartethed?

Betingelserne for subjektiv kumulation er strengere end ved objektiv kumulation. Ud over at betingelserne for objektiv kumulation skal være opfyldt, kræves det, at ingen af parterne gør indsigelse mod sammenlægningen af kravene til behandling under én samlet retssag. Endvidere er det en grundlæggende betingelse, *"at kravene har en sådan sammenhæng, at de uanset de fremsatte indsigelser fra sagsøgerkredsen bør behandles under én retssag"*, jf. Rpl. §250, stk. 1, nr. 5, andet led.

Det sidste krav er centralt i forståelsen af, hvordan ensartede krav, jf. Rpl. §254a, skal fortolkes. I forudsætningerne for subjektiv kumulation, kan der alene fortolkes en betingelse om *konneksitet* mellem de fremsatte krav. Derved adskiller kravet til subjektiv kumulation sig fra den beslægtede betingelse om ensartede krav i Rpl. § 254a i reglerne om gruppesøgsmål, og således er der *ikke* betingelser om ensartede krav. Konneksitet mellem kravene betyder derimod, at forskellige krav, fremført under en retssag, udspringer af samme retsforhold, mens disse krav, i forhold til et gruppesøgsmål, jf. Rpl. §254a om ensartede krav, både skal udspringe af samme retsforhold, men samtidig være identiske.

Her følger et eksempel på en sag, hvor retten mente, der var tale om konneksitet, U 1978. 993 V. Sagen omhandlede et erstatningskrav efter en trafikulykke, hvorved et dambrug tillige blev forurennet i forbindelse med oprydningen efter en trafikulykke. Retten udtalte i forbindelse hermed, at retten fandt det godtgjort, at *"kravene har en sådan fælles oprindelse, at kærede og medsagsøgte uanset kæredes indsigelse kan sagsøges i forening under samme retssag"*, idet retten under hensyn til sagens oplysning og retlige bedømmelse vurderede de to retskrav som konnekse.

Retten skal ikke ex officio undersøge, om retskravene har den fornødne sammenhæng eller konneksitet, men finder retten, at det ville være uhensigtsmæssigt at behandle de fremsatte retskrav under ét, kan denne, jf. Rpl. 253, bestemme, at et eller flere krav skal henvises til særskilt behandling i samme retssag.

Siden lovændringen af retsplejeloven i 1979 er vurderingen om, hvorvidt der er tale om konnekte krav i en retssag blevet lempet betydeligt.¹³ Reglerne blev således efter denne lovændring liberaliseret og der blev i et betydeligt omfang åbnet mulighed for at anerkende især subjektive kumulerede retssager med flere sagsøgere og gav således retten større spillerum for dens vurdering af kravenes konneksitet.

2.4.2 Oprindelig, aktiv kumulation i fakultativt/nødvendigt procesfællesskab

I denne form for kumulation i et fakultativt procesfællesskab er der fra begyndelsen flere sagsøgere med forskellige krav, men uden at de nødvendigvis optræder i fællesskab. I en kumuleret retssag med et nødvendigt procesfællesskab, er der ligeledes fra begyndelsen flere sagsøgere. Her er sagsøgerne fælles om samme krav, og skal som følge heraf optræde i fællesskab over for modparten i retssagen. Dette vil eksempelvis være tilfældet, hvis en genstand ejes i fællesskab, og det er nødvendigt at inddrage samtlige ejere.¹⁴

Et glimrende eksempel på sidstnævnte er U 1989.663 Ø, hvor en udlejningsejendom ejedes i sameje mellem to personer i forholdet 4/5 og 1/5. Ejeren af førstnævnte påstod et lejemål ophævet. Ophævelse af lejemålet fandtes at kræve, at alle ejere var enige herom. Lejeren frifandtes derfor af retten. Ydermere kan man i U 2003.2078 H se nødvendigheden af procesfællesskab. Her fik fem familier ikke medhold i, at der var vundet hævde på en individuel brugsret af et stykke gangsti. Tre af sagsøgerne var berettigede til at anke dommen til Højesteret, da der ikke forelå noget nødvendigt procesfællesskab.

2.4.3 Oprindelig, passiv kumulation

Der foreligger oprindelig, passiv kumulation, såfremt der fra begyndelsen er flere sagsøgte. Betingelserne for at kunne gennemføre kumulationen er tilsvarende betingelserne ved flere sagsøgere, jf. Rpl. §250, stk. 1,3 og 4. Det er ikke en nødvendighed, at de fremførte påstande og anbringender er identiske overfor de forskellige sagsøgte. Dette kan, eksempelvis i en erstatningssag, komme til udtryk ved krav om uidentiske beløbsstørrelser fra de forskellige sagsøgte, eller at kravet støttes på forskellige ansvarsgrundlag.¹⁵

2.4.4 Efterfølgende, aktiv subjektiv kumulation

Hovedinvention

Modsat de ovenfor nævnte former for kumulation er der ved efterfølgende kumulation tale om, at der senere i forløbet i en retssag indtræder én eller flere nye parter i sagen. Dette kaldes ligeledes for

¹³ Gomard, *Civilprocessen*, 2007, s. 447

¹⁴ Werlauff m.fl., *Dansk Retspleje*, 2007, s. 216ff

¹⁵ Werlauff m.fl., *Dansk Retspleje*, 2007, s. 217

hovedintervention, hvilket vil sige, at der brydes ind i sagen, jf. Rpl. §251, stk.1. Dette sker ved, at hovedintervenienten hævder sig berettiget til genstande, den pågældende sag omhandler. Der er her tale om en tredjemand, der på eget initiativ indtræder i sagen som part, og nedlægger en selvstændig påstand om sagens genstand, eller fremsætter krav, der er nært beslægtede med det oprindelige krav.

Et eksempel på en sag, hvor en tredjemand er indtrådt som hovedintervenient er UfR 1997.756 H, hvor en tvist mellem beboerne af den herskende ejendom og ejerne af den tjenende ejendom vedrørende en servituts beståen. Kommunen hovedintervenierede med påstand om, at sagsøgerne skulle anerkende, at servitutten var bortfaldet.

Betingelserne for at kunne hovedintervenere er i overensstemmelse med de allerede anførte betingelser for oprindelig kumulation, herunder kravet om en så nær sammenhæng mellem kravene, at de kan betegnes som konnekse, jf. Rpl. 250, stk. 1, nr. 5. Desuden er det en yderligere betingelse, at interventionen ikke må medføre væsentlig ulempe for de oprindelige parter i sagen, jf. Rpl. § 251, stk. 1, nr. 3. Hovedintervenienten optræder som part i sagen, og det følger heraf, at hovedintervenienten alene kan finde sted i første instans af hensyn til to-instansprincippet.

Biintervention

Der kan ligeledes ske intervention, som følge af biintervention, jf. Rpl. §252. Her er der ikke tale om, at den indtrædende person bliver part i sagen, men derimod at en tredjemand har en retlig interesse i udfaldet af sagen, og derfor til støtte for en af parterne indtræder i retssagen.¹⁶

Et eksempel på dette er U 2004.260 Ø. I denne sag om musikafgifter blev Foreningen af Danske Videogramdistributører anset for at have en tilstrækkelig retlig interesse i sagen mellem brancheorganisationen KODA og Danske Børne- og Ungdomsfilmklubber, og indtrådte derfor som biintervenient.

Da der alene er tale om støtte, kan biintervenienten ikke selvstændigt nedlægge påstande, og der er dermed ikke tale om en egentlig kumulation. Kun i sjældne tilfælde pålægges biintervenienten sagsomkostninger, ligesom der kun sjældent tilkendes sagsomkostninger, uagtet denne er gået ind på den vindende parts side. Biintervention kan, modsat hovedintervention, ske såvel i første instans som under sagens appelbehandling. Det er, som nævnt, alene en betingelse, at biintervenienten har en retlig interesse i udfaldet af sagen. Er der imidlertid tale om en offentlig myndighed, har denne en

¹⁶ Gomard, *Civilprocessen*, 2007, s. 456ff

videregående mulighed, da det her er tilstrækkeligt, at sagen har interesse i tilknytning til andre sager, som den pågældende myndighed har interesse i, jf. Rpl § 252 stk. 2¹⁷.

I andre lande bruger man *amicus curiæ*, der giver mulighed for at andre, udover den implicerede part, kan komme med indlæg eller input til støtte for den ene eller anden part.¹⁸ Dog kan det også være indlæg, som ikke umiddelbart giver en fordel i form af støtte til den ene eller anden part, men derimod et indlæg, som kunne forestille sig at være afbalancerende eller virke som mediator. Det kan være alt lige fra interesseorganisationer, myndigheder eller en forbrugerorganisation, der kan intervenere. Som det har været tradition for i Danmark, kan forbrugerorganisationer indtræde som biintervenient på den enkelte forbrugers vegne, jf. afsnit 2.5.

Mandatar

En mandatar er ikke part i sagen og ej heller procesfuldmægtig for den pågældende part, men grundlæggende kan mandatarens stilling dog sammenlignes hermed, jf. dommen UfR 2001. 2065, om en forenings søgsmålsret. En mandatar kan føre sagen på partens vegne på samme måde som en procesfuldmægtig, og mandatarens indtræden i sagen bygger på partens bemyndigelse, der når som helst kan tilbagekaldes. En mandatar hæfter imidlertid for sagsomkostninger, som den repræsenterede part måtte blive pålagt, og mandataren behøver ikke at være advokat eller omfattet af Rpl. § 260, stk. 2. Mandataren kan på sin side, yderligere lade sig repræsentere af en advokat eller af en person omfattet af Rpl. § 260, stk. 2.¹⁹ Mandatar-begrebet er i vid udstrækning skabt via anvendelsen i retspraksis og således ulovbestemt.

Hovedparten af mandatarer er foreninger eller organisationer som eksempelvis Forbrugerrådet, jf. afsnit 2.5.2., der optræder som mandatar for et medlem inden for foreningens interesseområde. Samtidig er der imidlertid også et antal sager, hvor mandataren ikke er en forening eller hvor en forening optræder som mandatar for andre end et af foreningens medlemmer, uden at det er blevet opfattet som en overtrædelse af Rpl. § 124 om advokatvirksomhed.

I andre tilfælde, har mandataren alene en generel interesse i sagen, og mandataren kan for så vidt lige så godt have optrådt som biintervenient, eller måske i nogle tilfælde, som hovedintervenient. Herunder er

¹⁷ Se eksempelvis U 1996.606 Ø, hvor Skatteministeriet som biintervenient indtrådte i sagen

¹⁸ Werlauff m.fl., *Dansk Retspleje*, 2007, s. 220

¹⁹ Werlauff m.fl., *Dansk Retspleje*, 2007, s. 213

der også tilfælde, hvor en offentlig myndighed eller en forening optræder, som mandatar for én konkret person med henblik på at afklare retstilstanden på et mere generelt plan.

2.4.5 Efterfølgende, passiv subjektiv kumulation

Adcitation

Ifølge Rpl. §250, stk. 2 kan de oprindelige parter i sagen inddrage tredjemænd, der ligeledes vil opnå status som parter gennem adcitation. Dette kan ske både på sagsøgers og sagsøgtes side, og betingelserne herfor svarer til betingelserne for hovedintervention, herunder at det skal ske tidligt i forløbet. Det er således hovedreglen, at adcitation skal ske i første instans, da det i modsat fald vil stride mod toinstansprincippet. Såfremt adcitatus samtykker, kan adcitation ske uden anke, såfremt der i øvrigt foreligger særlige grunde.²⁰ Adcitation kan eksempelvis være relevant, hvis det under sagens forberedelse viser sig, at man ikke har sagsøgt den rette, eller at man har mulighed for at rette søgsmål mod flere end den ene part. Ligeledes kan sagsøgte have behov for at adcitere andre, eksempelvis hvis der er mulighed for at søge regres.²¹

2.5 Organisationers søgsmålsadgang mv.

2.5.1 Forbrugerombudsmanden - kompetencer og virkefelt

I henhold til markedsføringsloven fører Forbrugerombudsmanden tilsyn med, at private og offentlige virksomheder, i det omfang der udbydes varer og tjenesteydelser på markedet, ikke overtræder god markedsføringsskik. På eget initiativ, eller på baggrund af klager og henvendelser fra enkelte forbrugere eller organisationer, kan Forbrugerombudsmanden gennem forhandling påvirke virksomhederne til at virke i overensstemmelse med gældende lovgivning.

Forbrugerombudsmanden kan anlægge civil retssag ved Sø- og Handelsretten om forbud mod visse handlinger, der findes i strid med markedsføringsloven, samt nedlægge et foreløbigt forbud. Det sidste kræver, at en stadfæstelse af forbuddet skal anlægges senest dagen efter.

For overtrædelse af visse bestemmelser i markedsføringsloven, kan dette ende med en idømmelse af straf i form af bøder, medmindre højere straf er forkyndt efter anden lovgivning, jf. Mfl. § 3 om vildledning og specialforbud. Forbrugerombudsmanden kan anmode politiet om at iværksætte en politimæssig efterforskning, ligesom denne kan anmode anklagemyndigheden om at rejse tiltale. Er en

²⁰ Se eksempelvis U 2000.445 V, hvor der blev nedlagt andre påstande end ved første instans.

²¹ Werlauff m.fl., *Dansk Retspleje*, 2007, s. 220

overtrædelse af større betydning, kan Forbrugerombudsmanden anmode om, at denne møder som anklager i straffesagen.

Udover at føre tilsyn med markedsføringsloven fører Forbrugerombudsmanden også tilsyn med loven om betalingsmidler. Inden for Forbrugerombudsmandens virkefelt ligger også lov om juridisk rådgivning, samt tobaksreklameloven om forbud mod tobaksreklamer og e-handelsloven om krav for erhvervsdrivende på Internettet.

Markedsføringsloven § 28

Ved en lovrevision i 1994 fik Forbrugerombudsmanden, jf. Mfl. § 28, mulighed for i særlige tilfælde at indbringe et samlet krav for domstole under ét.

Den grundlæggende betingelse er, at der er tale om overtrædelser, der har en sådan karakter, at forbrugerne har et ensartet erstatningskrav mod sagsøgte. Ifølge Mfl. § 28 kan Forbrugerombudsmanden under ét på begæring således anlægge et søgsmål "*[d]ersom en flerhed af forbrugere i forbindelse med overtrædelse af bestemmelserne i denne lov har ensartede krav på erstatning (...)*".

Denne bestemmelse tager udgangspunkt i, at der for alle kravene gælder det samme lovstridige forhold, og at disse krav er *ensartede*. Dermed benyttes samme ordlyd som reglerne om gruppesøgsmål, jf. Rpl. 254a, om ensartede krav, hvorimod der som nævnt, jf. afsnit 2.4.1., er krav om konneksitet ved subjektiv kumulation, jf. Rpl. 250, stk.1, nr. 5, andet led.

Muligheden for et søgsmål anlagt af Forbrugerombudsmanden var oprindeligt tænkt, som et værktøj til at mindske belastning af retssystemet, idet visse erhvervsdrivendes ansvarspådragende adfærd i praksis ikke resulterede i et erstatningsansvar. Disse krav, som forbrugerne kunne rejse hver for sig, var for små til, at det kunne betale sig i forhold til de betydelige omkostninger ved en retssag²².

Desuden skal den processuelle behandling ske i overensstemmelse med Rpl. § 250 om subjektiv kumulation. Ligeledes er det en nødvendighed, at Forbrugerombudsmanden indhenter fornødne anmodninger fra forbrugerne, inden anlæggelsen af et søgsmål.²³

²² Btg. 1468/2005, s. 77

²³ Btg. 1468/2005, s. 78

Er Mfl. § 28 anvendelig?

Til dags dato foreligger der ikke retspraksis på Mfl. § 28, idet betingelsen om ensartet krav synes svær at håndtere i praksis overfor domstolene. Dette skyldes til dels, at Forbrugerombudsmanden i praksis skal være repræsentant for de forbrugere, som har ønsket at rejse den pågældende sag, samt at den enkelte sag skal behandles efter reglerne om subjektiv kumulation.

Allerede i 2005 blev en frameldingsmodel foreslået i lighed med den frameldingsmodel, der findes i reglerne om gruppesøgsmål. Ligeledes blev det foreslået, at Forbrugerombudsmanden ville kunne få adgang til, at anlægge gruppesøgsmål ved Forbrugerklagenævnet eller godkendte ankenævn efter svensk model.²⁴

Det er efter markedsføringslovens ordlyd og dens forarbejder uklart, hvorvidt det er Forbrugerombudsmanden eller de berørte forbrugere, der skal opfattes som sagens parter. I det tilfælde, at Forbrugerombudsmanden må anses for en form for procesfuldmægtig, vil de berørte forbrugere være sagens parter. Hermed vil forbrugerne hæfte solidarisk for sagens omkostninger i det tilfælde sagens tabes, hvilket i sagens natur vil medføre en betydelig standpunktsrisiko for forbrugerne. Ofte vil der kun være små eller ubetydelige beløb i udsigt, hvis sagen vindes. Med mindre Forbrugerombudsmanden på vegne af forbrugerne påtager sig at afholde eventuelle udgifter ved søgsmålet, kommer Mfl. § 28 ikke i anvendelse.

2.5.2 Forbrugerrådet

Forbrugerrådet er en uafhængig interesseorganisation, der varetager forbrugeres interesser over for erhvervsliv og myndigheder. Forbrugerrådet er en paraplyorganisation, som består af 30 landsdækkende afdelinger, mv. Forbrugerrådet er repræsenteret i over 20 forskellige klagenævne, herunder eksempelvis Forbrugerklagenævnet og Teleankenævnet.

I en retssag kan en part i visse tilfælde lade sig repræsentere af eksempelvis Forbrugerrådet som mandatar, jf. afsnit 2.4.4.3. Forbrugerrådet valgte i 2003, på denne baggrund at anlægge en retssag på vegne af en forbruger i en sag af principiel karakter. I denne sag, UfR 2003. 1883 V, St. Helena-dommen, blev en forbruger fritaget for krav om betaling af telefonopkald foretaget af et opkaldsprogram hentet på Internettet til øen St. Helena.

²⁴Forbrugerombudsmanden, *Betænkning om markedsføring og prisoplysning*, 2005, s.211

2.6 Delkonklusion

I indeværende kapitel 2 har fokus været rettet mod de eksisterende danske regler om inddragelse af flere end to parter i én retssag med flere krav: kumulation og de forskellige former for subjektiv kumulation samt intervention og mandatar. Ligeledes er Forbrugerombudsmandens og Forbrugerrådets muligheder for anlæggelsen af kollektive søgsmål blevet beskrevet. Formålet med kapitel 1 har været at undersøge, hvorvidt der stilles krav til ensartet retskrav på disse områder og i givet fald, hvilke krav og indholdet af disse.

Gennemgangen har fastslået, at Rpl. § 250, stk.1 stiller et generelt krav til sammenlægning og adskillelse af krav. Således gælder det både for subjektiv kumulation efter Rpl. § 250 stk. 1 og hoved- og biintervention, jf. Rpl. § 251 og Rpl. § 252, at det er en betingelse for reglernes anvendelse, at der er tale om *konnekse* krav. I Forbrugerombudsmandens adgang til, på baggrund af en flerhed af personer at anlægge et søgsmål, er det derimod et grundlæggende krav, jf. Mfl. § 28, at der er tale om *ensartede* krav i modsætning til kravet om konneksitet, jf. Rpl. 249, stk. 1, nr. 5 ved subjektiv kumulation. Således er Mfl. § 28 i overensstemmelse med Rpl. § 254a ved gruppesøgsmål.

I kapitel 3 vil fokus stadig være på eksisterende muligheder for sammenlægning af krav i en retssag mellem flere personer. Her rettes blikket nu mod eksisterende muligheder i norsk og svensk ret, for anlæggelse af sager med flere sagsøgere og flere krav. Spørgsmålet er, om der eksisterer lignede betingelser i Norge og Sverige. Dernæst, hvis dette er tilfældet, er det så den samme definition, som det kendes fra dansk ret?

3 Tilsvarende undersøgelse af fremmede procesret

3.1 Eksisterende muligheder for forening af flere krav og søgsmål og andre parters indtræden

Formålet med dette kapitel er at undersøge, hvorledes begrebet "ensartede krav" bliver fortolket og anvendt i norsk og svensk ret. Gruppesøgsmål blev som procesvariant indført i Sverige og Norge i henholdsvis 2003 og 2008. Eksisterende retspraksis vil blive gennemgået for dermed at fastslå, om og hvorledes "ensartede krav" bliver fortolket i praksis.

3.2 'Ensartede krav' i svensk og norsk ret

3.2.1 Låg om Rättegångsbalk og Tvistemålsloven

Den svenske procesret reguleres af "Rättegångsbalken"²⁵. Dette lovkompleks regulerer både civil- og strafferetsprocessen. Udover dette indeholder loven, som er inddelt i syv afdelinger, generelle bestemmelser for den svenske retspleje, herunder domstolssystemet, mv. Gældende Rb. blev vedtaget 1. januar 2008.

I Norge omfatter "Lov om Mekling og Rettergang i Sivile Tvister", også benævnt tvistemålsloven²⁶, i modsætning til Sverige, kun den civile retspleje. Således er straffesager reguleret af straffeprocessloven og selve domstolens organisation er reguleret i domstolsloven.²⁷ Den seneste Tvml. blev vedtaget 17. juni 2005, med virkning fra 1. januar 2008.

Den danske retsplejelov er opbygget på samme måde som rättegångsbalken, mens den norske tvistemålslov som sagt kun regulerer den norske civilproces. Alligevel er tvistemålsloven anvendelig som sammenligningsgrundlag, idet reglerne om gruppesøgsmål kun er relevante i en civilretslig sammenhæng.

²⁵ Benævnt Rb.

²⁶ Benævnt Tvml.

²⁷ Skoghøy, *Tvistemål*, 2001, s. 5

3.2.2 Eksisterende muligheder for forening af flere krav og søgsmål og andre parter indtræden

Rb. og Tvml. indeholder i lighed med dansk ret flere bestemmelser, der regulerer tilfælde, hvor der er mulighed for, at der på sagsøger eller sagsøgte side kan inddrages flere parter eller retskrav i en anlagt retssag. På linje med dansk ret, er der blandt andet mulighed for subjektiv kumulation og intervention. Endvidere eksisterer der en række andre muligheder for sammenlægning af krav i en retssag med flere parter for eksempel via forbrugerorganisationer og i anden særlovgivning.

3.2.3 Subjektiv kumulation

I svensk ret kan kumulation ske gennem "*ursprunglig kumulation*"²⁸ eller senere i samme tilfælde ved "*efterföljande kumulation*"²⁹, jf. Rb. kapitel 14, §§ 1 og 2, om forening af søgsmål og tredjemands deltagelse i søgsmål. Begge former kan sammenlignes med aktiv og passiv kumulation, som det kendes fra dansk ret.

Subjektiv kumulation, eller procesfællesskab, foreligger, når en sag rejses af flere sagsøgere eller mod flere sagsøgte, når flere sagsøgere påstår berettiget i fællesskab, eller flere sagsøgte er forpligtet i fællesskab i én og samme sag. Subjektiv kumulation opstår som hovedregel, når flere personer bliver enige om at gå sammen, som sagsøgere, eller når en eller flere lægger sag an mod flere personer i fællesskab. Det er en forudsætning, at sagen kan bringes for den samme domstol og behandles i samme procesform. Afvises et eller flere krav ved forskellige domstole, som kunne have været kumuleret, hvis klagen var ført ved samme domstol, så har parterne eller domstolen mulighed for, at bringe sagen for den svenske højesteret, Högsta-domstolen i Sverige eller den norske Høyesterett.

Ifølge Rb. Er der ingen formelle grænser for, hvor mange parter der kan være med i søgsmålet. Når kredsen af berørte udgør få og kendte parter, kan denne form for kollektivt præget søgsmål være hensigtsmæssig. Når kredsen af sagsøgere udgøres af mange retssubjekter, kan subjektiv kumulation endvidere være en god måde at løse kollektive søgsmålsbehov på.

Ved subjektiv kumulation er det ligesom i dansk ret et grundlæggende krav, at et kumulativt søgsmål "*stödja sig på väsentligen samma grund*", jf. Rb. kapitel 14, §, stk. 1. Det vil sige, at de faktiske og retslige grunde for kravet er de samme eller væsentlig ensartede, eller når der er særskilt hjemmel for forening af søgsmålet i anden lovgivning. Overført på dansk ret, jf. Rpl. § 250, stk.1, nr. 5, andet led, er der

²⁸ Lindell, Civilprocessen, 2003, s. 222

²⁹ Lindell, Civilprocessen, 2003, s. 222

hermed et krav om konneksitet, og at kravene skal være konnekse og udsprunget af samme retsforhold. Et eksempel på begrebet *"väsentligen samma grund"* i svensk ret kan illustreres ved at se nærmere på NJA 2006. 22. Her drejede sagen sig om en afprøvning af en kendelse fra retten i Luleå, hvor tre parter ønskede at få samme erstatning for samme lidelse påført af sagsøgte.

I norsk ret indeholder tvistemålsloven ligeledes mulighed for, at subjektiv kumulation kan foretages, jf. Tvml. §§ 15-2. Således kan et søgsmål kumuleres, hvis *"der er så nær sammenheng mellom kravene at de bør behandles i samme sak"*.

Til støtte for en fortolkning af kravet i Tvml. § 15-2 om, at der skal være *"nær sammenheng mellom kravene"*, er den tidligere gældende udgave af tvistemålsloven værdifuld, idet det hedder i den daværende Tvml. § 68, nr. 2, at subjektiv kumulation kan foretages i det tilfælde, hvor de *"faktiske og retslige grunde for de fremsatte krav er væsentlig likeartet"*. Denne formulering af, hvad der skal forstås med ensartede krav, udgik ved revisionen af den nye tvistemålslov i 2005.

Ikke desto mindre må en tolkning af, hvad der skal forstås med *"ensartede krav"*, tage sit udgangspunkt i gældende ret, hvilket giver et noget svagt udgangspunkt. Imidlertid kan det dog antages at både de retslige og de faktiske omstændigheder, der danner grundlag for kravet, utvivlsomt skal være ens, eller i hvert fald væsentlig ensartede. Hermed kan det, ligesom i dansk og svensk ret, udledes, at der stilles krav om konneksitet. Den situation, hvor enten de retslige eller de faktiske krav hver for sig er ens, er således ikke tilstrækkelig for at opfylde betingelserne i loven. Hvis der eksempelvis på samme materielle grundlag fremsættes krav om erstatning, kan subjektiv kumulation ikke foretages.

Et eksempel på subjektiv kumulation anvendt i praksis i norsk, er højesteretsdommen Rt. 1998-144, hvor en strid mellem den skadeslidte og dennes forsikringselskab ifølge retten opfyldte betingelserne for subjektiv kumulation. Højesteret stadfæstede imidlertid dommen fra Oslo Byrett og fastslog, at betingelserne var opfyldt. I en anden dom Rt. 1974-133 fra den norske Højesteret omhandlende fejlagtige tilstandsrapporter, mv., kom retten til det modsatte resultat, og afviste derimod muligheden for subjektiv kumulation, idet de grundlæggende betingelser for kumulation ifølge retten ikke var til stede. Det hedder således i dommens præmisser, at der derfor er *"foretatt uriktig kumulasjon av erstatninger"*, da kravene ikke blev anset som konnekse.

3.2.4 Tredjemands indtræden i retssag

Både svensk og norsk ret indeholder, i lighed med den danske retsplejelov, mulighed for en tredjemands indtræden i en retssag; intervention. Imidlertid er det kun i dansk ret, at intervention er opdelt i

hovedintervention og biintervention. Reglerne omkring intervention reguleres efter Rb. kapitel 14, § 9-13 og Tvml. § 75, jf. §§ 15-7. Således kan en tredjeperson, som har en retslig interesse i, at den ene part vinder, indtræde til støtte for denne part i en retssag. I svensk ret hedder det blot *intervention*, mens norsk ret benævner intervention *partshjelp* og tredjemanden for *partshjelper*. Før reformen af tvistemålsloven i 2005, blev disse benævnt hhv. hjælpeintervensjon og hjælpeintervenienten. Formålet er, at den som berøres retsligt af afgørelsen, også skal have mulighed for at påvirke behandlingen og bidrage til sagens resultat. Intervenienten er ikke part i sagen, men optræder i sagen og udøver visse rettigheder, mere eller mindre på linje med en part. Norsk ret sonder mellem ordinære og stærke intervenienter. Disse er berørt i forskellig grad af søgsmålet, og har derfor også forskellige processuelle rettigheder som intervenienter. Disse kan indtræde på ethvert tidspunkt i retssagen.

Et eksempel på intervention i svensk ret er NJA 1994.287, hvor en intervention blev tilladt i et dispositivt søgsmål ved domstolen, således at intervenienten af retten ansås at have ret til at anlægge en sag. Intervention blev derimod ikke tilladt i NJA 1997.190, hvor et forsikringselskab overfor et opløst selskab nedlagde påstand om, at en forsikringspræmie fra retshjælpsforsikringen skulle udbetales. Dette skulle ske, hvis selskabet intervenerede i en retssag, som et selskabs kreditorer havde anlagt mod selskabsstifterne som kautionist for selskabet. En sådan påstand ansås ikke for at udgøre nogen ny tilgang for selskabet og sagen. Derfor blev selskabets anmodning om intervention afslået. En sådan udbetaling ansås ikke for at udgøre nogen ny tilgang og selskabets ansøgning om intervention blev derfor afvist. Når der på den ene eller begge sider i en retssag findes flere personer, kan de efter Rb. kapitel 14 § 8, betragtes som værende en selvstændig part i forhold til modparten.

Det skal dog indskydes, at bevis, som en af parterne fremfører, kan få indvirkning på andres klager. I særlige tilfælde foreligger der efter svensk ret et procesfællesskab mellem parterne af en sådan art, at der slutteligt kan gives dom for alle, som har del i søgsmålet.

3.2.5 Organisationers søgsmålsadgang mv.

Adgangen til sammenlægning af kollektive søgsmål i svensk og norsk ret kan i betydeligt omfang ske via søgsmål anlagt af organisationer og foreninger og i nogle tilfælde offentlige institutioner. En organisation eller et offentlig organ kan anlægge søgsmål til varetagelse af en eller flere parters fælles retlige interesser.

Afklaring af faktiske og retslige spørgsmål, som berører mange på samme måde, kan også ske igennem såkaldte pilotsøgsmål eller testsager. Dette er en søgsmålsadgang, der omtrent svarer til Forbrugernes

Principsager i Danmark, hvor Forbrugerombudsmanden og Forbrugerrådet kan anlægge en sådan sag, jf. afsnit 2.5.

I Sverige har den svenske *Konsumentombudsmann* således, som en forsøgsordning siden 1991 via Allmänna Reklamationsnämnden, hvilket svarer til det danske Forbrugerklagenævn, haft mulighed for at anlægge gruppesøgsmål på det forbrugerretslige område. Denne ordning blev i 1999 efter en reform af den svenske markedsføringslov i 1996 gjort permanent, jf. § 5, stk. 2, nr. 2 i lov om Konsumentverket, lov om den svenske forbrugerstyrelse, og de nye gruppesøgsmålsregler supplerer dermed denne ordning.

I Norge har *Forbrukerombudet* hidtil ikke haft mulighed for anlæggelsen af gruppesøgsmål som tilfældet er i Sverige, men har som i Danmark kun haft mulighed for at forfølge disse sager indenfor den eksisterende lovgivning om kumulation og intervention, mv.

I et såkaldt pilotsøgsmål kan resultatet lægges til grund for et forlig i de øvrige tilsvarende retssager, uden om retten. Et pilotsøgsmål er et helt ordinært søgsmål, og der gælder ingen specielle regler for sådanne sager. En retssag, anlagt som en testsag, minder meget om biintervention, hvor biintervenienten således indtræder til støtte for sagens parter. Kombineret med økonomisk og praktisk støtte fra en organisation eller fra Forbrugerrådet, kan pilotsøgsmål være velegnet til at løse mange lignende sager.

3.2.6 Andre muligheder

På et begrænset område er der endvidere efter gældende svensk og norsk ret, adgang til en form for gruppesøgsmål med udvidet virkning af retssagens resultat. Det vil sige, at andre end parterne i søgsmålet bliver bundet af dommen. Disse muligheder er følgende:

I Sverige har det siden 1996 været muligt med hjemmel i Miljöbalken, den svenske forurenings lov, at anlægge gruppesøgsmål, jf. Mb. 7. afdeling, kapitel 32 § 13, om erstatning for skader på miljøet.

I Norge angiver den norske forsinkelsesrentelov, jf. § 4a særlige regler om håndhævelse af urimelige standardaftaler i erhvervsforhold ved repræsentative søgsmål. En organisation som repræsenterer små eller mellemstore erhvervsvirksomheder, kan således rejse søgsmål for, at få prøvet, om vilkår i standardaftaler om betalingsfrist eller følgerne af forsinket betaling er urimelige overfor den pågældende kreditor. Retten kan efter påstand fastsætte, at en dom i sagen skal gælde i videre udstrækning for alle og enhver, som gør brug af standardaftalen.

Hertil findes der i norsk ret nogle helt særlige tilfælde med udvidet retskraft for andre end sagens parter. Et eksempel er den norske aktieselskabslovs § 5-24, nr. 1. Her får en dom, som fastslår, at en beslutning på en generalforsamling er ugyldig, eller som ændrer beslutningens virkning for de øvrige aktionærer.

3.3 Introduktion til gruppesøgsmål

Grundlæggende er et gruppesøgsmål udtryk for, at flere personers individuelle krav behandles samlet i én retssag, men uden at alle personer, hvis krav afgøres under retssagen, deltager som part i retssagen, men omfattes alligevel af rettens afgørelse.³⁰

Definitionen på gruppesøgsmål stammer fra USA, hvor der eksisterer en lang tradition for gruppesøgsmål, såkaldte "class-actions". Således blev gruppesøgsmål allerede indført i USA i starten af 1900-tallet, men blev først ved en række lovændringer almindelige i 1966 og i andre Common Law-lande efterfølgende.³¹ I Storbritannien hersker der endvidere også en lang tradition for gruppesøgsmål, såkaldte "representative proceedings", der stammer helt tilbage fra 1676.³²

Et centralt kendetegn ved gruppesøgsmål består i, at en afgørelse i et gruppesøgsmål har bindende virkning eller retskraft, i forhold til de personer, der ikke i traditionel forstand er part i sagen, men blot gruppemedlemmer.³³ I de danske regler er hovedreglen efter svensk og norsk forbillede en såkaldt tilmeldingsmodel, hvor gruppen af sagsøgere positivt skal *tilmelde* sig det pågældende gruppesøgsmål, for at kunne opnå status af gruppemedlem.³⁴ Undtagelsen til denne hovedregel er en frameldingsmodel, hvor gruppen af sagsøgere, som udgangspunkt, omfatter alle der ikke negativt *framelder* sig et pågældende gruppesøgsmål. Denne model har som hovedregel været anvendt i USA, siden den amerikanske lov blev indført. Frameldingsmodellen er det element, der bryder mest med de danske retstraditioner, og hovedparten af debatten på både det politiske plan og i høringsfasen omhandlede da også denne procesvariant.

³⁰ Mulheron, *The Class Action in Common Law Legal Systems*, 2004, s. 3

³¹ Btg. 1468/2005, s. 145f

³² Btg. 1468/2005, s. 136f

³³ Btg. 1468/2005, s. 217

³⁴ Btg. 1468/2005, s. 235

Betænkningen, der ligger til grund for de danske regler om gruppessøgsmål, har primært hentet inspiration fra Sverige, hvor reglerne om *grupprättegång*³⁵ blev indført i 2003 og efterfølgende i Norge, med tilsvarende indførelse af *gruppessøgsmål*³⁶ fra 1. januar 2008. Begreberne "*gruppessøgsmål*", "*gruppemedlem*" og "*grupperepræsentant*" er tilmed terminologisk hentet med inspiration fra Norge.

Hovedparten af den kritik, der har været fremført både i Danmark men også i Norge og Sverige omkring om gruppessøgsmål som en procesvariant, kan overordnet sammenfattes som frygten for "*amerikanske tilstande*". Debatten i alle tre lande har primært båret præg af dette.³⁷ Derfor skal det skyndsomt understreges, at definitionen af gruppessøgsmål stort set er det eneste, der kan sammenlignes med den angelsaksiske gruppessøgsmode og den skandinaviske variant. Dette vil fremgå i det følgende.

Der er en fundamental forskel på amerikanske og danske retstraditioner, eksempelvis inden for erstatningsretten, hvor nævningene fastsætter erstatningens størrelse, hvorefter de kendte meget store erstatninger udmåles. Udover dette, er der, især i amerikansk ret endvidere mulighed for at tillægge den dømte en såkaldt "*punitive damage*"-erstatning³⁸ eller bod udover den almindelige erstatning. Endeligt er sagsomkostningerne oftest uforholdsmæssigt store, idet den sagsøgte ikke betaler omkostninger til sagsøgeren eller omvendt.

3.3.1 Gruppessøgsmålsreglernes indførelse i Sverige og Norge

Sverige

I Sverige nedsatte justitsministeriet i 1991, efter flere års debat, et udvalg, der, efter et længere udredningsarbejde afgav en offentlig udredning om indførelsen af gruppessøgsmål i svensk ret.³⁹ Udredningen konkluderede i 1994 – med dissens fra to af de sagkyndige i udredningsudvalget – at der i svensk ret burde indføres regler om gruppessøgsmål og betænkningen præsenterede et forslag hertil. Betænkningen blev sendt i bred høring til over 60 myndigheder, organisationer og andre interessenter. Blandt høringssvarene var der en generel positiv indstilling for, at indføre regler om gruppessøgsmål, men et betydeligt mindretal, heriblandt tunge dele af erhvervslivet, samt domstolene var imod sådanne regler. På den baggrund blev planerne om gruppessøgsmål henlagt, og der blev ikke taget initiativ til at fremsætte lovforslag om gruppessøgsmål.

³⁵ Lag om grupprättegång

³⁶ Lov om mekling og rettergang i sivile tvister

³⁷ Se fx en kritisk kommentar i U 2000B.245 der afvises i U 2000B.431 eller i Lov og Rett 2000, nr. 8. s. 500

³⁸ Btg. 1486/2005, s. 210

³⁹ SOU 1994: 151 Grupprättegång. Professor dr. jur. Per Henrik Lindblom der stod i spidsen for udredningsarbejdet regnes af de fleste for, at være hovedarkitekten bag gruppessøgsmålsreglernes indførelse i Skandinavien

I 1999 besluttede den svenske regering imidlertid at tage forslaget om gruppesøgsmål op igen, og i 2001 blev et revideret lovudkast sendt i høring. I forhold til det første lovforslag, byggede de nye på en tilmeldingsmodel, frem for en frameldingsmodel. Efter behandling og indstilling fra retsudvalget i den svenske Riksdag, fremsatte regeringen i marts 2002 et lovforslag om gruppesøgsmål⁴⁰, som i maj 2002 blev vedtaget uændret af Riksdagen. Loven om gruppesøgsmål trådte, som nævnt tidligere, i kraft den 1. januar 2003.⁴¹

Norge

I Norge indledte man processen hen imod indførelsen af regler om gruppesøgsmål i norsk ret med nedsættelsen af tvistemålsudvalget under det norske Storting, som et led i arbejdet med en større reform af den norske civilproces. Udvalget blev nedsat den 9. april 1999, med den hovedopgave at udarbejde et forslag til en ny tvistemålslov.

Tvistemålsudvalget afsluttede sit arbejde i december 2001, og udvalgets betænkning "Rett på sak"⁴² blev offentliggjort i januar 2002 og indeholdt et konkret forslag om gruppesøgsmål. I 2005 blev det reviderede forslag fremlagt og endeligt vedtaget i juni samme år, med virkning fra 1. januar 2008.⁴³ De nye regler blev indført i kapitel 35 i tvistemålsloven og defineres i den norske lov som søgsmål, der føres af eller mod en gruppe på samme eller væsentligt ensartede faktisk og retligt grundlag, og som er godkendt af retten som gruppesøgsmål.

3.3.2 Formålet med indførelsen af gruppesøgsmål

Formålet med indførelsen af gruppesøgsmål er generelt at *styrke* den eksisterende materielle ret og dermed give den større gennemslagskraft.⁴⁴ Det skal ske via en større tilskyndelse til, at virksomheder og andre i højere grad overholder gældende lovgivning, eksempelvis forbrugerlovgivningen. Gruppesøgsmål kan således bidrage til en mere effektiv håndhævelse af den materielle lovgivning, herunder at sænke overliggeren for deltagelse i en retssag.⁴⁵ Utvivlsomt vil den præventive effekt over for både erhvervsliv og forbrugere, som indførelsen af gruppesøgsmål alt andet lige repræsenterer endvidere være med til at styrke den eksisterende lovgivning.

⁴⁰ Prop. 2001/02:107

⁴¹ Der henvises i øvrigt til den svenske lov om gruppesøgsmål, der er vedlagt som bilag sidst i projektet.

⁴² NOU 2001:32 Lov om tvisteløsning

⁴³ Der henvises i øvrigt til den norske lov om gruppesøgsmål, der er vedlagt som bilag sidst i projektet.

⁴⁴ Btg. 1498/2005, s. 198

⁴⁵ Andersen, *Gruppesøgsmål*, 2008, s. 24

Et andet hovedformål er at hindre opgivelse af ”*uprocesbare*” retskrav hos domstolene ved, som nævnt, at lette adgangen til et sagsanlæg og give sagsøgerne reel adgang til domstolene.⁴⁶ Retsplejerådet har i den danske betænkning defineret uprocesbarhed som en situation, hvor ”udgifterne ved det enkelte individuelle søgsmål om et af kravene beløbsmæssigt overstiger selve kravet, således at en person, der anlægger retssag om et sådant krav og får medhold, vil have sat penge til på retssagen”⁴⁷

Subsidiært kan muligheden for at anlægge et gruppesøgsmål være medvirkende til at sikre en mere effektiv behandling af ensartede retskrav. Sidst men ikke mindst kan reglerne være med til at styrke retssikkerheden over for forbrugere og virksomheder med berettigede retskrav ved domstolsprøvelse, der ellers sandsynligvis aldrig ville blive domstolsprøvet.

3.3.3 Betingelser om ensartede krav?

Ligesom i dansk ret er det i såvel svensk som norsk ret en betingelse for sammenlægning og forening af flere krav og søgsmål, mv., at der skal være tale om *konnekse* krav, jf. Rpl. §250, stk.1, nr. 5, andet led.

Som nævnt tidligere, hedder det således i Rb. kapitel 14, §, stk. 1, at ”*Väcker någon samtidigt flera käromål mot samma svarande, skola de handläggas i en rättegång, om de stödja sig på väsentligen samma grund*” og i Tvml. § 15-2, at der skal være ”*så nær sammenheng mellom kravene at de bør behandles i samme sak*”. Der er altså næsten tale om et identisk krav, som det kendes fra dansk rets bestemmelser om ensartede krav, jf. Rpl. § 254a.

Svensk ret

I modsætning til det eksisterende krav i Rb § 14, stk. 1 og frem indeholder den svenske lov om gruppesøgsmål en betingelse om *ensartede* krav. Det hedder således i GrI. § 8, nr. 1, at et gruppesøgsmål skal ”*grundas på omständigheter som är gemensamma eller likartade för gruppmedlemmarnas anspråk*”.

Den svenske betænkning SOU 1994. 151 om gruppesøgsmål indeholder et vigtigt fortolkningsselement til forståelse af ”*gemensamma eller likartade omständigheter*”, idet det hedder, at det er ”*rättsfakta, dvs. omständigheter som är av omedelbar betydelse för utgången i målet. Gemensamma rättsfakta föreligger då en eller flera av de omständigheter som åberopas till stöd för yrkandet i målet är desamma för hela gruppen*”.⁴⁸

⁴⁶ Btg. 1498/2005, s. 218ff

⁴⁷ Btg. 1498/2005, s. 301

⁴⁸ SOU 1994.151, s.59

Eksempelvis optræder "*gemensamma rättsfakta*" i den situation, hvor flere personer har lidt skade ved en større miljøforurening og efterfølgende kræver erstatning for skadesvirkninger forårsaget af forureningen. Med "*likartade rättsfakta*" menes den situation, hvor omstændighederne ligner hinanden meget, men uden at være nøjagtig ens. Eksempelvis i produktansvarssager eller ved standardaftaler med et ens præg. Det er således tilstrækkeligt, at der findes et retsfaktum, som er ens eller ensartet for samtlige søgsmål.

Norsk ret

I lighed med de svenske regler om gruppesøgsmål har de norske regler en betingelse om ensartede krav i den nye lov. Således hedder det i Tvml. § 35-2 om vilkårene for et gruppesøgsmål, at gruppesøgsmål kan rejses, hvis "*flere retssubjekter har krav eller forpliktelse der på samme eller vesentligt faktisk og rettslig grunnlag*". I forarbejdet til de norske regler om gruppesøgsmål, har man skelet til de eksisterende bestemmelser om konnekse krav. Således hedder det i bemærkningerne til det norske lovforslag, at ensartede krav skal forstås, som "*når flere har samme type krav på lignende eller faktisk samme grunnlag mot samme eller flere motparter*".⁴⁹

3.3.4 Retspraksis

I dette afsnit beskrives udvalgte eksempler fra retspraksis, hvor gruppesøgsmålsreglerne har været anvendt efter rettens godkendelse af søgsmålet. I overensstemmelse med den overordnede problemstilling og problemformulering, vil denne gennemgang og analyse af retspraksis eksemplificere, hvornår domstolene har ment, at en retssag har opfyldt betingelsen om ensartede krav.

Efter den svenske lov trådte i kraft 1. januar 2003, har der ikke været en "*flodbølge af uberettigede retssager*"⁵⁰, som en del ellers frygtede forud for lovens ikrafttræden. Indtil videre har der foreløbigt været anlagt syv gruppesøgsmål for de svenske domstole.⁵¹ Det er endnu ikke afgjort, om alle er egnede til gruppesøgsmål og der er ikke afsagt en egentlig afgørelse i disse sager. Efter de norske regler om gruppesøgsmål blev indført gældende fra 1. januar 2008, har der ikke på nuværende tidspunkt, trods

⁴⁹ Ot. Prp. Nr. 74, s. 316

⁵⁰ Udtrykket "the floodgate-argument" anvendes i SvJT 2005. s. 129

⁵¹ En af de mest omtalte gruppesøgsmål der alligevel ikke nåede til domstolene er Skanida-sagen med 15.000 gruppemedlemmer. Denne sag handler om erstatning til aktionærerne i forsikringsselskabet Skandia AB efter salget af datterselskabet Skandia Liv på to milliarder svenske kroner. Sagen endte i stedet i en privat voldgift og er i skrivende stund endnu ikke afsluttet.

flere skridt på vejen blandt andet indenfor børseretten,⁵² været anlagt søgsmål efter de nye regler om gruppesøgsmål. Dette skal naturligvis ses i lyset af, at der er tale om forholdsvis nye regler.

Det første gruppesøgsmål i Sverige, der blev indledt to måneder efter reglerne om gruppesøgsmål, omhandlede skadeerstatning for uudnyttede billetter og erstatningsbilletter købt hos flyselskabet Air Olympic. Gruppemedlemmerne var blevet efterladt i lufthavne i en række forskellige lande ved flyselskabets konkurs, og måtte købe hjemrejser hos andre selskaber, for at kunne komme tilbage til Sverige. Flyselskabet blev i 2003 først dømt i en straffesag for grov uærlighed mod kreditorerne grundet bogføringssvindel. De enkelte påtaleberettigedes krav, som løb op i ca. fire millioner kroner, og var fordelt på 700 påtaleberettigede, var forinden udskilt fra straffesagen. En ansøgning om gruppesøgsmål blev indgivet ved tingsrätt i Stockholm og blev bevilliget den 20. maj 2003. Ca. 500 af de oprindeligt 700 berørte personer tilmeldte sig retssagen, ved at indsende en enkelt blanket, som tingsrätten havde udsendt til de berørte.

I afgørelsen RH 2005.20, fra tingsrätten i Göteborg godkendte retten et gruppesøgsmål vedrørende et byggeprojekt. Sagen omhandlede et byggeprojekt, hvor byggefirmaet NCC i en totalentreprise skulle stå for anlæggelse af en lystbådshavn for 34 grundejere. Imidlertid blev anlægsprojektet forsinket, og de 34 grundejere nedlagde påstand om erstatning for misligholdelse af den indgåede entreprisekontrakt med firmaet, efter reglerne om gruppesøgsmål. NCC bestred, at retssagen skulle foregå efter disse regler, idet firmaet mente, at de betingede forudsætninger, om især ensartede krav, jf. Grl. 8, nr. 1, ikke forelå. Retten afviste denne påstand, idet den anførte, at *"förutsättningarna för att handlägga talan som en grupprättergång är uppfyllda"*. Retten mente således, at bestemmelsen i Grl. § 8 nr. 1 om samme eller ensartede omstændigheder var opfyldt, og gruppen på 34 grundejere kunne sagsøge NCC efter reglerne om gruppesøgsmål.

Det seneste gruppesøgsmål i Sverige, hvori domstolene har godkendt et gruppesøgsmål, var anlagt ved Umeå tingsrätt, og vedrørte krav om erstatning fra strømkunder, som havde indgået en fastprisaftale med strømleverandøren, Kraftkommission AB. I december 2002 stoppede Kraftkommission som strømleverandør. Kunderne blev henvist til nye leverandører, med det resultat, at også fastpriskunderne, som udgjorde ca. 7000 husholdninger, fik en væsentlig dyrere strøm end det, der fulgte af aftalen om fastpris. Den svenske forbrugerombudsmand krævede, at selskabet måtte erstatte kundernes tab, som

⁵² Et gruppesøgsmål er op vej mod den norske finanskoncern Terra Securities AS af skuffede aktionærer efter tab på investeringer i optioner i selskabet

følge af høje strømudgifter. Sagen blev først ført af forbrugerombudsmanden som et gruppesøgsmål for Allmänna Reklamationsnämnden.

Kraftkommission valgte ikke at følge denne vejledende afgørelse, der gik i kundernes favør og derved kendte selskabet erstatningsansvarlige. Sagen blev derfor bragt for domstolene og tingsrätten i Umeå godkendte, at søgsmålet kun behandles efter reglerne om gruppesøgsmål. Selskabet forsøgte at anke til Högsta domstolen, men da denne i september 2007 afslog at behandle søgsmålet, står afgørelsen fra tingsrätten fast.

3.4 Delkonklusion

Ovenstående gennemgang har fastslået, at der i Norge og Sverige eksisterer en væsentlig tradition for at vurdere, om der foreligger konnekse eller ensartede krav, når det gælder søgsmål med sammenlægning af krav i en retssag mellem flere personer. Således er subjektiv kumulation og intervention, i lighed med dansk ret, et ofte benyttet instrument. Gennemgangen fastslår, at en betingelse for dette i norsk og svensk ret bl.a. er et krav om konneksitet, jf. Tvml. §§ 15-2 og Rb. kapitel 14, §, stk. 1. Denne grundlæggende betingelse kan således analogt fortolkes og sidestilles med kravet Rpl. §250, stk. 1, nr. 5, andet led i retsplejeloven om konnekse krav.

Betingelsen om konnekse krav i den almene retspleje står i modsætning til de svenske og norske regler om gruppesøgsmål, jf. Tvml. § 35-2 og GrI. § 8, nr. 1. Begge bestemmelser udtrykker således, at der skal være tale om, at et gruppesøgsmål skal bygge på *"omständigheter som är gemensamma eller likartade"* for søgsmålet henholdsvis, at der skal være *"så nær sammenheng mellom kravene"*, for at reglerne kan benyttes. Der er altså tale om krav identisk med dem, der eksisterer i de danske regler om gruppesøgsmål, jf. Rpl § 254a.

I Norge, hvor reglerne om gruppesøgsmål først blev indført den 1. januar 2008, er anvendelsen af reglerne om gruppesøgsmål i praksis i sin vorden, hvorimod man i Sverige har haft en femårig periode med reglerne om grupprättergang. Det har dog vist sig, at det svenske retssystem ikke har mærket den "flodbølge-effekt", som mange skeptikere i Sverige forventede, da muligheden for gruppesøgsmål blev indført. Foreløbig retspraksis har, for de fleste sagers vedkommende, været tilfælde, hvor forbrugere har følt et behov for at fastslå et berettiget erstatningskrav krav overfor modparten.

Domstolene har i flere tilfælde afgjort, at der har foreligget *"likartade rättsfakta"*, hvilket har betydet, at flere krav ansås for at være berettigede, idet omstændighederne mindede meget om hinanden, selvom

de ikke ansås for at være ens. Således kan det udledes, at det i svensk ret kun er et krav, at der er et fælles retsfaktum, som er ens eller ensartede for samtlige implicerede i sagen.

Kan den norske og svenske fortolkning af konneksitet mellem kravene, samt anvendelsen af begrebet likartade rättsfakta eller ensartede krav i svensk retspraksis danne grundlag for en analog fortolkning i dansk ret? Dette behandles efterfølgende i kapitel 4, hvor begrebet "ensartede krav" endvidere vil blive overført til dansk retspraksis, i relation til de nye regler om gruppesøgsmål.

4 Ensartede retskrav i Danmark

– de nye regler i hovedtræk og mulig retspraksis

Formålet med kapitel 4 er i hovedtræk at gennemgå de danske regler om gruppesøgsmål, med særlig vægt på ensartede retskrav.⁵³ For at belyse, hvordan betingelserne om ensartede retskrav kan anvendes i Danmark, på baggrund af de i kapitel 3 indhentede erfaringer fra Norge og Sverige, vil en række tilfælde i dansk retspraksis, hvor betingelserne om ensartede krav umiddelbart er velegnede, blive gennemgået.

4.1 De danske regler i hovedtræk

Den absolut grundliggende betingelse for at indlede et gruppesøgsmål er, som nævnt, at der foreligger ensartede krav, som fremsættes på vegne af flere personer, jf. Rpl. §254 b, stk.1, med forbillende i de svenske og norske regler, der i henholdsvis i Grl.§ 8, nr. 1 og Tvml. § 35-2, indeholder lignende forudsætninger.

Et andet grundliggende krav er, at gruppesøgsmål i forhold til de eksisterende muligheder inden for gældende ret, skønnes at være den mest hensigtsmæssige procesform at behandle disse ensartede krav på, jf. Rpl. § 254 b, nr. 5. Eksempelvis kunne retsplejelovens regler om kumulation eller prøvelse være et bedre alternativ, end et gruppesøgsmål. Dette krav lægger sig op af de tilsvarende svenske bestemmelser, jf. Grl § 2, og den norske jf. Tvml § 35-2, nummer 1, litra c.

I retsplejeloven fremgår det ligeledes, som i svensk og norsk ret, at det, jf. Rpl. §254 b, nr. 6, er en afgørende betingelse for anlæggelse af et gruppesøgsmål, at de pågældende gruppemedlemmer umiddelbart skal kunne identificeres, og således underrettes om den pågældende sag. Dette betyder, at de personer sagen vedrører, jf. tilmeldingsmodellen, skal tilmelde sig og dermed opnå status af gruppemedlem. Således har de personer, der er omfattet af et søgsmål, som hovedregel mulighed for, henholdsvis at tilmelde/framelde sig gruppesøgsmålet.

⁵³ Der henvises til den fulde lovtekst vedlagt som bilag sidst i projektet.

Er der tale om krav, hvor de berørte ikke kan identificeres på en hensigtsmæssig måde, hedder det, om sager, der er åbenbart uprocesbare at der kan anlægges et gruppesøgsmål efter frameldingsmodellen, jf. Rpl § 254e stk. 8, hvor de berørte personer automatisk opnår status som gruppemedlem. I sådanne sager, kan denne kompetence udelukkende tildeles Forbrugerombudsmanden. Denne undtagelse fra hovedreglen udgør, i forhold til resten af lovforslaget, det mest omstridte.

4.1.1 Grupperepræsentanten

Noget helt afgørende for anlæggelse af et gruppesøgsmål, er en udpegning af en grupperepræsentant, jf. Rpl. §254 c, der kan repræsentere de øvrige gruppemedlemmer i retssagen. Grupperepræsentanten indtager således en hovedrolle i gruppesøgsmålet og forudsættes som hovedregel at være repræsenteret af en advokat, uden dette direkte er præciseret i loven. Grupperepræsentanten kan sammenlignes med en i lovens forstand almindelig part, idet denne kan nedlægge påstande, fremsætte anbringender og anmode om bevisførelse, og i det hele taget foretage alle processuelle skridt, i forbindelse med den pågældende sag.

En grupperepræsentant har stor indflydelse på, hvordan sagen føres, og dermed indirekte på resultatet, og spiller derfor en nøglerolle. Dette stiller selvfølgelig nøje betingelser for, hvem denne kan være, og hvilke krav der forud skal opfyldes for at være grupperepræsentant. Grupperepræsentanten skal som en forudsætning kunne anerkendes som part og dermed opnå partsevne, jf. Rpl. §254 f. Grupperepræsentanten kan, jf. Rpl § 254 c, stk. 1, både være en person eller en forening eller organisation, der repræsenterer gruppemedlemmerne. Ved brug af frameldingsmodellen er det, som nævnt, udelukkende Forbrugerombudsmanden, der har partskompetence, jf. Rpl. §254 c, stk.2. De danske regler har stor kongruens med de svenske og norske bestemmelser om grupperepræsentantens rolle, jf. Tvml. 34-2. nr. 1, litra d og Grl. § 4

Ud fra et juridisk synspunkt skal grupperepræsentanten skal være i stand til at varetage gruppemedlemmernes interesser under sagen. Heri ligger navnlig, at denne har en sådan økonomisk eller ideel interesse i sagen, at grupperepræsentanten kan forventes at have den fornødne motivation til at fremme gruppemedlemmernes interesser. Der stilles yderligere krav til grupperepræsentantens økonomiske soliditet. Repræsentanten skal være i stand til at gennemføre retssagen på betryggende måde. Derfor kan retten, jf. Rpl. §254 e, stk. 1, kunne pålægge grupperepræsentanten, at stille den nødvendige økonomiske sikkerhed inden retssagens begyndelse. Slutteligt er det en almen forudsætning, at den interne kemi mellem grupperepræsentanten og de øvrige gruppemedlemmer ikke

må være modsætningsfyldt således, at dette kan få en negativ indflydelse på den anlagte retssag og dermed skade gruppemedlemmernes interesser.

Udover de ovenstående beskrevne grundliggende betingelser, er der ved indleveringen af stævningen hos retten endvidere fastsat en række nærmere specifikke krav til anlæggelsen af et gruppesøgsmål. I sidste ende kræves der en formel godkendelse, før et egentligt gruppesøgsmål kan anlægges.

4.1.2 Tilmeldingsmodellen og frameldingsmodellen

Tilmeldingsmodellen

Som nævnt tidligere er hovedreglen for deltagelse i et gruppesøgsmål en tilmeldingsmodel, jf. Rpl. § 254 e, stk. 5. Denne model indebærer, at en deltagelse i et gruppesøgsmål kræver en tilmelding til det anlagte søgsmål. Dermed opnår retten under sagsbehandlingen og ved afgørelsen et præcist kendskab til, hvem og hvor mange dommen vil have bindende virkning for. Denne regel er også gældende i Sverige og Norge, jf. Grl § 14 og Tvml. § 35-6, nr. 1 og Tvml. § 35-7, nr.1.

Tilmeldingsmodellen kommer en del af den omtalte kritik vedrørende uberettigede søgsmål i møde. Således rummer modellen for sagsøgte mulighed for forudberegnelighed ved en eventuel domfældelse. Udover dette, tager tilmeldingsmodellen hensyn til dispositions- og forhandlingsprincippet i dansk ret, hvor den enkelte persons ret til at råde over og have indflydelse på egne retsforhold imødekommes; ønsker vedkommende overhovedet at deltage i gruppesøgsmålet, jf. afsnit 4.1.2.2, nedenfor. Samtidigt kan en tilmeldingsmodel fremme anlæggelsen af seriøse søgsmål og dermed begrænse anlæggelsen af uberettigede søgsmål ved, at der skal en aktiv handling til fra sagsøgers side, for at kunne blive omfattet af gruppesøgsmålet. Dermed er personer som hovedregel ikke automatisk omfattet.

Til gengæld er ulempen, at et gruppesøgsmål højst sandsynligt vil komme til at omfatte færre personer med et retskrav, end ved en frameldingsmodel, således at personer med et retskrav mister deres ret ved at undlade at tilmelde sig. Dette kan især omhandle sager med meget små erstatningskrav. I sådanne situationer, kunne det være mere hensigtsmæssigt at anvende en frameldingsmodel, jf. straks nedenfor.

Frameldingsmodellen

Frameldingsmodellen er en undtagelse fra hovedreglen om, at personer skal tilmelde sig et gruppesøgsmål for at opnå status af gruppemedlem. Frameldingsmodellen skal ifølge lovforslaget benyttes i de sager, hvor der er tale om mange små krav, jf. Rpl. §254 e, stk. 8. Sådanne sager er uprocesbare i den forstand, at erstatningskravet ikke rent procesøkonomisk kan betale sig for sagsøger, i

forhold til sagens eventuelle omkostninger, både hvis sagen tabes eller eventuelt vindes.⁵⁴ Frameldingsmodellen vil særligt være anvendelig i sager med et meget stort antal forbrugere, hvor det praktiske arbejde med at tilmelde sig et gruppesøgsmål højst sandsynligt vil få personer med meget små krav til ikke at tilmelde sig efter et tilmeldingsprincip. Eksempelvis kunne en sag omhandlende ulovlige gebyrer mod et stort teleselskab, med mange tusinde kunder, være et egnet tilfælde, hvor frameldingsmodellen med fordel kunne benyttes.

Betingelserne for at anvende frameldingsmodellen er, at denne model i den pågældende situation, med mange små ens søgsmål, vil være den mest hensigtsmæssige procesform. Udover dette skærpes kravene også til grupprepræsentanten og især, hvordan en identificering og underretning af personkredsen skal kunne finde sted.

En udbredt kritik af frameldingsmodellen har især været den uforudsigelighed for sagsøgte og retten ved dens afgørelse, som modellen indebærer. Frameldingsmodellen indebærer at en afgørelse får bindende retsvirkning for andre end sagens parter, og er hermed, som nævnt tidligere i projektet, et brud på dispositions- og handlingsprincippet i dansk ret, for de personer, der ikke er opmærksomme på det anlagte gruppesøgsmål, og som således ikke framelder sig. I Sverige overvejede man en frameldingsmodel. Automatisk medlemskab blev som hovedregel anbefalet i den svenske betænkning om gruppesøgsmål⁵⁵ som den bedste afgrænsning af gruppen. Det blev antaget, at frameldingsmodellen ville resultere i, at sagerne ikke blev anlagt, på grund af for få medlemmer i gruppen. Forslaget om automatisk medlemskab mødte imidlertid massiv kritik, og den endelige lov om grupprättegång bygger derfor på en tilmeldingsmodel, jf. Grl. § 14 henholdsvis Tvml. § 35-7.

På trods af den anførte kritik af bruddet med dispositions- og handlingsprincippet qua anvendelsen af frameldingsmodellen, kommes denne kritik i nogen grad i møde via de skærpede betingelser, bl.a. vedrørende kravet om domstolens godkendelse af gruppesøgsmålets berettigelse. Det er vigtigt at understrege, at anvendelse af frameldingsmodellen kun undtagelsesvis vil blive benyttet i forhold til tilmeldingsmodellen.

⁵⁴ Btg. 1468/2005, s. 238

⁵⁵ SOU 1994:154

4.1.3 Sagsomkostninger, forlig, appel og retshåndhævelse

Sagsomkostninger

Som udgangspunkt vil de almindelige regler om sagsomkostninger finde anvendelse i et gruppesøgsmål. Dette betyder, at den tabende part skal afholde alle sagsomkostninger. En sagsøgt ved et gruppesøgsmål vil således, som det er tilfældet ved individuelle søgsmål, have adgang til at få sine sagsomkostninger erstattet ved et vundet søgsmål.

Udover de almindelige regler vedrørende sagsomkostninger, supplerer en række særregler loven om gruppesøgsmål. Retten vil ved sagens anlæg have mulighed for at kræve sikkerhedsstillelse for sagsomkostningerne af grupperepræsentanten. Da gruppemedlemmerne ikke anses for at være parter i sagen vil udgangspunktet være, at disse ikke skal betale sagsomkostninger. Det vil imidlertid efter omstændighederne være muligt at pålægges gruppemedlemmerne en beløbsmæssig begrænset og overskuelig hæftelse for omkostningerne. Hermed vil det enkelte medlem kunne overskue de eventuelle økonomiske konsekvenser af søgsmålet. Dersom sagen tabes, vil det enkelte medlem kunne pålægges at betale sagsomkostninger indtil dét beløb, der er givet sikkerhed for. Der skal imidlertid kun være mulighed for at kræve sikkerhedsstillelse, hvis der er tale om krav over en vis størrelse.

Opfylder medlemmerne betingelserne for fri proces, jf. Rpl. § 335, kan der ikke kræves sikkerhedsstillelse. Ovenstående bestemmelser, vedrørende sagsomkostningerne ved et gruppesøgsmål, gælder kun gruppesøgsmål efter en tilmeldingsmodel.

I gruppesøgsmål efter en frameldingsmodel, vil det i sagens natur ikke være muligt at kræve sikkerhedsstillelse forud for sagen af de enkelte gruppemedlemmer, fordi man som enkelt person, uden en aktiv handling, bliver omfattet af gruppesøgsmålet. Dette medfører, at gruppemedlemmerne kun kan blive påkrævet at bidrage til sagsomkostningerne indenfor rammerne af deres eget kontante udbytte af søgsmålet.

Forlig og appel

Muligheden for at indgå forlig som i almindelige retssager, er selvfølgelig også til stede ved gruppesøgsmål. Dog begrænses denne mulighed, idet grupperepræsentanten ikke umiddelbart på egen hånd bør kunne indgå forlig med bindende virkning for gruppemedlemmerne. Et eventuelt forlig afhænger af rettens godkendelse, jf. Rpl. §254 h. Tanken bag dette krav er at undgå en urimelig forskelsbehandling mellem gruppemedlemmerne, hvor ikke alle eksempelvis opnår de samme fordele, via et forlig. Denne usaglige forskelsbehandling begrænses med denne retssikkerhedsventil. I Sverige og

Norge kan et forlig, der indgås af grupperepræsentanten, kun være gyldigt overfor gruppemedlemmerne, hvis de godkendes af retten, jf. Grl. § 26, og Tvml § 35-11.

I forhold til appelmuligheder ved et gruppessøgsmål, er det vigtigt at sondre mellem appel, der reguleres efter reglerne om gruppessøgsmål og appel, der reguleres efter individuelle søgsmål. I den endelige lov fremgår det, at en kollektiv appel i gruppessøgsmål, som udgangspunkt, skal gå forud for en individuel appel, dvs. efter de regler, der regulerer kollektive gruppessøgsmål, jf. Rpl. § 254 j, stk. 2. Ved en kollektiv appel, er det enkelte gruppemedlem afskåret fra en individuel appel, hvorimod der er almindelig adgang til appel i eventuelle dele, som ikke er omfattet af grupperepræsentantens appel. Dette skal ske efter de almindelige regler om individuel appel.

I de tilfælde hvor grupperepræsentanten ikke appellerer rettens afgørelse, mens der blandt gruppemedlemmerne er et kollektivt ønske derom, giver den nye lov mulighed for, at gruppemedlemmer kan afsætte den nuværende grupperepræsentant. Der skal i en sådan situation indgives en såkaldt ankestævning, med forslag til valg af en ny grupperepræsentant. Indleveres en sådan ankestævning, tager retten stilling til hele sagen én gang til, og godkendes den nye grupperepræsentant, jf. afsnit 3.1.2., kan gruppessøgsmålet appelleres til retten på ny, jf. Rpl. §254 j. En appel medfører, i dette tilfælde, fortabelse af adgangen til en individuel appelsag af de retskrav, den kollektive appel omfatter.

Endelig er der de tilfælde, hvor en afsagt dom overhovedet ikke appelleres fra grupperepræsentantens side, og der ej heller kan samles opbakning fra de øvrige gruppemedlemmers side. I en sådan situation kan individuelle gruppemedlemmer inden for en frist af fire uger fra den kollektive appellfrists' udløb, på baggrund af den enkeltes personlige krav, appellere dommens afgørelse efter de almindelige regler om individuelle søgsmål, jf. Rpl. §254k.

Gruppessøgsmålsreglerne er mere enkle for sagsøgte i et gruppessøgsmål. Således skal en appel fra modpartens side automatisk behandles efter reglerne om gruppessøgsmål, jf. Rpl. §254 j, stk. 3. Dette indebærer naturligvis, at grupperepræsentanten er indstævnte på gruppemedlemmernes vegne. Dette gælder uanset om appellen vedrører alle gruppemedlemmer, nogle gruppemedlemmer eller kun et enkelt gruppemedlem.

Rent formelt stilles der krav om en meddelelsespligt over for gruppemedlemmerne i tilfælde af, at grupperepræsentanten appellerer den afsagte dom. Derved får de enkelte gruppemedlemmer mulighed for at tilmelde eller framelde sig en forlængelse af gruppesøgsmålet. I den situation, hvor modparten vælger at appellerer sagens afgørelse, omfatter denne appel alle de gruppemedlemmer, som er omfattet af modpartens appel. I sagens natur, har disse gruppemedlemmer ikke en tilmeldings- eller frameldingsret.

4.2 Gruppesøgsmål i Danmark - hvilke sager?

De nye regler om gruppesøgsmål blev vedtaget af Folketinget til ikrafttrædelse den 1. januar 2008, og derfor eksisterer der naturligvis ingen retspraksis endnu på nuværende tidspunkt. Men hvilke afgørelser i retspraksis kunne have været velegnede at anlægge efter reglerne om gruppesøgsmål før 1. januar 2008? Hvilke sager ville dermed kunne opfylde bestemmelserne om ensartede krav, jf. Rpl. § 254a?

Hensigten med dette afsnit er at eksemplificere de foregående teoretiske afsnit om gruppesøgsmål. Således vil anvendelsen af gruppesøgsmål bedst kunne beskrives ved en mere praktisk tilgang, som dette afsnit repræsenterer. I det følgende, er de enkelte afgørelser opdelt i forskellige kategorier, hvor de vil blive gennemgået og analyseret. De valgte afgørelser illustrerer alle tilfælde, hvor reglerne om gruppesøgsmål kunne have været anvendelige og dermed muligvis have haft indflydelse på sagens materielle resultat.

4.2.1 Retspraksis

Produktansvar

Sager om produktansvar er oplagte tilfælde, hvor et gruppesøgsmål kan erstatte de eksisterende regler. I sådanne sager er der typisk et stort antal sagsøgere og ofte drejer det sig om et meget lille erstatningsbeløb for den enkelte. Tre af de mest kendte tilfælde om produktansvar, igennem de seneste år, er sagerne om det sundhedsskadelige træbeskyttelsesmiddel Rentolin, de smuldrende eternit tagplader og p-pillesagen.

(i) Rentolin-sagerne

Rentolin er et træbehandlingsmiddel, der i 1980'erne og 1990'erne blev solgt i Danmark til indendørs brug. Det viste sig imidlertid, at det absolut ikke egnede sig til indendørs brug. Mange mennesker blev syge af, at have behandlet deres hjem med Rentolin. Træbeskyttelsesmidlet blev importeret fra Sverige

af det danske firma Rentolin ApS og salget af rentolin fortsatte, selvom dette firma vidste, at det ikke var egnet til indendørs anvendelse.

Den første retssag imod Rentolin ApS, U 1995.819 Ø, begyndte i 1989. Den såkaldte Grunberger-sag, hvor en af de ramte familier anlagde sag imod importøren. Sagen endte med, at Østre Landsret i 1994 tilkendte familien erstatning for de skadesvirkninger, der stammede fra brugen af Rentolin. Siden da, blev flere sager anlagt, og disse sager varede i årevis. Undervejs mistede de skadesramte i nogle tilfælde deres hjem og blev samtidig økonomisk meget dårligt stillede. Endnu en række andre sager blev anlagt sidst i 1990'erne, da salget af Rentolin blev genoptaget, og en del af disse er endnu ikke afsluttede

(ii) De smuldrende Eternit-plader

En anden kendt sag om produktansvar, er de mange sager om smuldrende eternitplader. Dansk Eternit-Fabrik A/S omlagde i 1986 produktionen af eternitplader til ikke at benytte asbest i virksomhedens produkter. Støv fra asbest, der i en lang årrække havde været anvendt som råmateriale i produktionen, viste sig at være kræftfremkaldende på længere sigt.⁵⁶ På denne baggrund, blev det besluttet at introducere nye asbestfrie eternitplader på markedet, hvor fabrikken var markedsførende.

Sagen U 2002.249 H omhandler to parcelhuse, som i henholdsvis 1986 og 1987 fik lagt nyt tag med asbestfri tagplader. Kort efter begyndte de nye tagplader at plette og afskalle, hvilket i sidste ende ville forringe deres holdbarhed betydeligt. Husejerne havde i 1994 direkte hos fabrikken krævet erstatning, svarende til udgiften ved at udskifte tagene, idet de mente, der var tale om en fabrikationsfejl. Eternitfabrikken mente ikke at være ansvarlig, men tilbød gratis at levere nye plader til det halve tag. I første omgang tilkendte Vestre Landsret de to husejere en erstatning på 2/3 af udskiftningsudgiften. Denne dom blev anket og i Højesteret blev Dansk Eternit Fabrik A/S således frifundet med dommerstemmerne 5-2. Højesterets mindretal ville tilkende husejerne en erstatning svarende til halvdelen af udskiftningsudgiften.

(iii) P-pille-sagerne

P-pille-sagerne drejede sig om sammenhængen mellem benyttelsen af dette svangerskabsforebyggende middel som efterfølgende gav blodpropper og anfald af epilepsi. I 1967 blev en forbruger indlagt på

⁵⁶ Læs Ufr 1990B. 241 omhandlende erstatning for dødsfald pga. asbest

Rigshospitalet med blodprop i hjernen efter brugen af præventionsmidlet "Anovlar" fra firmaet Schering A/S. Herefter blev hun pålagt, aldrig mere at tage p-piller. Efterfølgende blev forbrugeren i 1969 indlagt på flere forskellige hospitaler til behandling for epilepsi. Forbrugeren anlagde ved fri proces i 1974 sag an mod producenten og Sundhedsstyrelsen, hvor anklagen lød på en sammenhæng mellem epilepsianfaldene og den efterfølgende blodprop. Anlæggelsen af sagen viste sig at komme for sent, og det mulige krav således forældet. Højesteret udtalte, jf. U 1982 788H, at forbrugeren, forud for den 20. januar 1972 ville have været i stand til at anlægge sag. Men da den nævnte dato lå fem år forud for indlevering af stævningen i sagen, blev sagsøgerens krav af denne grund forældet, og de sagsøgte blev derfor frifundet.

(iv) Opsummering

I Rentolin-sagerne blev i alt omkring 300 krav opgjort, hvor altså kun et fåtal endte hos domstolene, mens der i alt blev identificeret over 1000 kendte tilfælde med smuldrende eternitplader og i P-pille-sagerne et ukendt antal kvinder. I alle tre sager kunne de nye regler om gruppesøgsmål med fordel have været anvendt og muligvis have ændret sagernes forløb.

Udover de ovenfor tre nævnte sager, er der indenfor produktansvar betydeligt potentiale i U 1996. 1554H, "blødersagen", om Hiv-smittet blod anlagt af Bløderforeningen mod Sundhedsministeriet, Sundhedsstyrelsen og medicinalfirmaet Novo Nordisk A/S på vegne af en større gruppe berørte og ikke mindst i U 2006.1120H; Boneloc-sagen om smuldrende Boneloc-cement anvendt i hofteproteser. I sidstnævnte tilfælde, berørte sagen omkring 1000 potentielle patienter.

Børsretlige sager

Et andet stort potentiale for gruppesøgsmål er indenfor det børsretlige område. Børsnoterede virksomheder og deres aktionærer er særligt følsomme over for det fri marked, og hvor der ofte står store økonomiske interesser på spil. Især omhandler en del børsretlige sager tvister om prospektansvar. Formålet med et prospekt er at gøre investorer og deres rådgivere i stand til at danne sig et velbegrunderet skøn over virksomhedens aktiver, passiver, finansielle stilling, resultater, samt de rettigheder, der er tilknyttet til disse værdipapirer.

(i) Hafnia-sagen

Hafnia-sagen er en af de største og mest omtalte retssager på det børsretslige område i Danmark, inden for de seneste mange år, og den førte til to retssager. Hafnia-sagen handler om daværende Den Danske Banks eventuelle prospektansvar ved forsikringsselskabet Hafnias efterfølgende konkurs. Kort fortalt handlede sagen om følgende:

Den danske forsikringskoncern Hafnia A/S meddelte ved offentliggørelsen af sit årsregnskab i april 1992, at der var etableret kontakt mellem Hafnia og det svenske forsikringsselskab Skandia AB om en fusion af de to selskaber med Skandia, som den overtagende part. Hafnia var i økonomisk krise og en svensk overtagelse stod for døren.

I et forsøg på at beholde Hafnia på danske hænder, den såkaldte "danske løsning", afviste hovedaktionæerne Lønmodtagernes Dyrtidsfond, Kommunernes Pensionsforsikring og en række andre institutionelle aktionærer i Hafnia tilbuddet fra Skandia. I stedet foreslog de en aktieemission, der skulle redde økonomien, og således hindre Hafnia både i at gå konkurs, samt at blive fusioneret med Skandia. Bag dette forslag stod også Den Danske Bank, der både som emissionskonsortium og som garantikonsortium spillede en væsentlig rolle i planerne. Tegningen af nye aktier skulle finde sted i sommeren 1992, og i juni blev et nyt børsprospekt udarbejdet af emissionskonsortiet og udsendt til aktionærkredsen, der også talte mange private "små" investorer.

Aktieemissionen blev udskudt to gange, men i juli samme år fandt nyttegningen sted for i alt 1,9 milliarder kroner. Kort tid efter, den 19. august 1992, trådte Hafnia i betalingsstandsning og blev den 10. maj 1993 erklæret konkurs. Flere af de tidligere hovedaktionærer, der forinden havde afgivet bindende tegningsløfter, forud for aktieemissionen, tabte således den investerede kapital.

Efterfølgende var der overvejelser fremme hos denne kreds om, hvorvidt der ville være grundlag for en erstatningssag mod bestyrelsen, emissionsbanken eller de involverede rådgivere. På denne baggrund dannede 900 utilfredse Hafnia-aktionærer to investorforeninger omkring to private aktionærer og stævnedes Den Danske Bank, Hafnias ledelse, samt revisorfirmaet KPMG ved Sø- og Handelsretten i København. De sagsøgte påstod frifindelse og i U 2000. 1575H underkendte Højesteret anlæggelsen af søgsmålet, da de to investeringsforeninger ikke besad den nødvendige partsevne.

To private aktionærer opfattede det udarbejdede prospekt som misvisende og anlagde yderligere en erstatningssag, idet de mente, at især Den Danske Bank burde have kendt til den alvorlige økonomiske situation, som Hafnia befandt sig i. Påstanden gik endvidere på, at Den Danske Bank med en aktieemission, dermed kunne begrænse sit eget tab i Hafnia. Allerede en måned efter aktieemissionen i juli, gik Hafnia, som nævnt, konkurs i august 1992, med store tab for investorerne til følge.

I 1999 dømtes Den Danske Bank og Havnias revisorer af SØ- og Handelsretten til at erstatte de godt 28.000 kr., som de to investorer tilsammen havde tabt. Ledelsen blev derimod frikendt. De dømte ankede sagen og Højesteret fandt i U 2002.2067H derimod, at prospektet ikke led af sådanne mangler, at der kunne pålægges nogen af de involverede erstatningsansvar og frifandt dermed bl.a. Den Danske Bank. Højesteret stadfæstede således, i modsætning til SØ- og Handelsretten, at prospektet havde gjort tilstrækkeligt opmærksom på de risici, der var ved at investere i økonomisk trængte Hafnia, uden at misinformere investorerne.⁵⁷

I 2002 blev det endelige bo gjort op efter Havnias konkurs, og det stod klart, at selskabets kreditorer langt fra fik, hvad der stod mål med aktieemissionen i juli 1992.

I en så kompleks sag som Hafnia-sagen, hvor mange investorer følte sig ført bag lyset, forud for en nyttegning af aktier, ville de mange investorer, med de nye regler om gruppesøgsmål, være bedre rustede til at føre sagen helt til ende. Den eneste grund til, at Hafnia-sagen endte hos domstolene var da to, må man sige, betydningsløse mindre private investorer følte deres ret krænket, og derfor stævnedes selskaberne bag aktieemissionen i 1992. Hafnia-sagen trak store vekslers på hele retssystemet, oven i købet i en tid, hvor flere "tunge" erhvervsskandaler, bl.a. Nordisk Fjer-sagen, belastede retssystemet. Derfor ville det heller ikke have været overraskende, hvis de to sagsøgere, i modsætning til de sagsøgte, der ikke havde de samme begrænsede ressourcer, simpelthen opgav sagen af både procesøkonomiske og tidsmæssige grunde. Dette ville dog ikke have været heldigt, om end dog meget forståeligt, i et retssamfund som det danske. Derfor er det netop, at de nye regler om gruppesøgsmål er medvirkende til at styrke den materielle ret og fremme almindelige menneskers "access to justice" ved domstolene.

⁵⁷ Rent børsretsligt frifandt Højesteret Den Danske Bank mfl. for ikke, at have overtrådt Værdipapirhandelslovens § 23 der bestemmer, at et prospekt skal være udarbejdet i overensstemmelse med god prospektetik, der er en retlig standard fastsat af domstolene.

Konkurrenceretlige sager

(i) Misbrug af markedsdominerende stilling I

Privatiseringen af Post Danmark har betydet, at det halvoftentlige selskab er blevet mere og mere afhængig af indtægten på adresseløse forsendelser og reklamer. På det danske postmarked indtager Post Danmark, med sin størrelse, en førende markedsposition, og netop dette gav anledning til en monopolsag mod Konkurrencerådet.

I 2005 fastslog Konkurrencerådet i en afgørelse, at Post Danmark A/S i 2003 og 2004 indtog en dominerende stilling på markedet for distribution af adresseløse forsendelser i Danmark. I den forbindelse, mente Konkurrencerådet, at Post Danmark overtrådte forbuddet mod misbrug af en dominerende stilling, jf. EF-traktatens artikel 82, stk. 1, litra c, og konkurrencelovens § 11, stk. 3, nr. 3, ved at have anvendt forskellige selektivt lave priser, over for sagsøgerens egne eksisterende kunder og tre tidligere kunder, Coop, Superbest og Spar overfor Post Danmarks konkurrent Forbruger-Kontakt A/S.

Post Danmark var ikke enig i denne afgørelse, og lagde samme år sag an med hjemmel i konkurrencelovens § 20, stk. 3, med henblik på landsrettens prøvelse af en del af Konkurrenceankenævnets kendelse af 1. juli 2005 i sagen Post Danmark mod Konkurrencerådet. Konkurrenceankenævnet stadfæstede afgørelsen den 29. september 2004.

Sagen kom for Østre Landsret og landsretten udtalte efterfølgende; jf. B-2656-05, at Forbruger-Kontakt ved et tab af en stor del af virksomhedens omsætning kunne risikere at blive ude af stand til at opretholde sit landsdækkende distributionsnet og endvidere, at Post Danmark efter det oplyste ville kunne fortsætte med at opkræve højere priser af sine egne tidligere kunder. Denne adfærd fandt sted på et marked, hvor Post Danmark indtog en helt særlig position, i kraft af sin markedsandel og enestående strukturelle fordel, og hvor den eneste væsentlige konkurrent, Forbruger-Kontakt, var sårbart overfor tab af store kunder. Derfor stadfæstede Østre Landsret Konkurrencerådets kendelse og dømte Post Danmark for misbrug af markedsdominerende stilling.

(ii) Misbrug af markedsdominerende stilling II

I 2002 blev en afgørelse fra Konkurrencerådets anket til Konkurrenceankenævnet af Schneider Electric A/S. I denne afgørelse blev det stadfæstet, at Lauritz Knudsen A/S, som er ejet af Schneider Electric A/S, havde udnyttet sin markedsdominerende position til at fastholde grossister, i form af en

forudbestillingsrabat. Afgørelse blev afprøvet ved Østre Landsret i 2005, og derefter blev appelleret til Højesteret.

Højesteret mente, jf. sag 532/2005, at Konkurrencerådets henstilling om, at forudbestillingsrabatten havde til formål at være loyalitetsskabende overfor grossisterne til Lauritz Knudsen A/S, kunne tolkes som værende en progressiv årsbonus. Dette ville medføre, at grossisterne blev fastlåst eller tvunget til at aftage varer fra Lauritz-Knudsen A/S. Østre Landsret stadfæstede dommen og Schneider Electric A/S blev tvunget til at respektere Konkurrencerådet afgørelse, samt betale kr. 300.000,- i bøde.

Aftalebaserede erstatningssager

(i) Opkrævning af ulovligt bank-gebyr

Lån og Spar-dommen, U 2003 1581H, om opkrævningen af ulovlige gebyrer, er et eksempel på, at gruppesøgsmål ikke kun med fordel kan anvendes ved store "tunge" retssager, som eksempelvis Hafnia-sagen.

Lån & Spar Bank A/S havde i mange år en praksis for at tage et gebyr for en respektpåtegning af pantebreve. Banken og Finansrådet blev i 2001 stævnet for denne praksis af en forbruger ved Sø- og Handelsretten med påstand om, at gebyret manglede hjemmel, og dermed var ulovligt. I det konkrete tilfælde, drejede det sig om et gebyr på 750 kroner. Domstolen gav forbrugeren medhold, idet denne opkrævning var i strid med god markedsføringskik. Dommen blev anket til Højesteret, og retten stadfæstede dommen i 2003, idet gebyret ikke på forhånd var aftalt og oplyst til forbrugeren og således ulovligt, samt i strid med god markedsføringskik.

Efterfølgende blev gebyrpaksis ændret, men de over 100.000 kunder hos Lån & Spar Bank, der ligeledes havde et retskrav, efter den afsagte dom mod banken, førte især af procesøkonomiske grunde ikke disse ens krav til domstolene. Sandsynligvis ville adgangen til et gruppesøgsmål kunne have betydet, at de mange af bankens kunder, der havde et retskrav, ville kunne samle sig i ét gruppesøgsmål mod bankens ulovlige praksis.

(ii) Uberettiget opkrævning af licens?

I 1982 blev en principiel sag, U 1982.256Ø, afgjort i Østre Landsret. Sagens kerne var kr. 6,55,- som en DR-seer ønskede fratrukket sin fjernsynslicens. Sagsøgeren blev pålagt at betale det omstridte beløb, samt en retsafgift på kr. 30,- da denne ikke havde betalt sin licens. Sagsøgeren mente ikke, at han skulle

betale licens idet, der i en i tre dage i april 1979 og en enkelt dag i oktober samme år var arbejdsnedlæggelser i DR og dermed sort skærm i en halv time.

Sagsøger henviste til købelovens §§ 42-43 og § 50, hvoraf det fremgår, at man er berettiget til at tilbageholde en forholdsmæssig andel af sin ydelse, når modydelser ikke leveres i det forudsatte omfang. Til videre støtte herfor, mente sagsøgeren, at aftalelovens § 36 kunne anvendes. Desuden blev Forbrugerombudsmanden også inddraget, og denne antog, at forholdet i sagen måtte kunne sammenlignes med abonnemeter og andre løbende serviceydelser, hvor forbrugerne betalte månedsvis eller kvartalsvis, eksempelvis ved avisabonnemeter, hvor der sker en reduktion i betalingen for de dage, avisen ikke leveres, og hvor det accepteres, at forbrugeren selv foretager denne reduktion ved indbetalingen.

Landsretten udtalte, at pligten til at betale afgift af en vis størrelse, således ikke i loven er knyttet til adgangen til at modtage udsendelser af et bestemt omfang. De almindelige kontraktretslige regler fandtes herefter ikke umiddelbart at være anvendelige i den pågældende sag. Landsretten udtalte, "at selv om lytterne og fjernseerne efter at have betalt licensafgift, har en berettiget forventning om at kunne modtage udsendelser regelmæssigt, findes en afbrydelse af disse - i hvert fald i det i nærværende sag omhandlede, begrænsede omfang, som følge af det anførte, ikke at danne grundlag for en nedsættelse af afgiften, som af appellanten hævdede."

(iii) Forpagtere af tankstationer

I en periode over seks måneder, opsagde benzinselskabet bag bezinkæden Q8, Kuwait Petroleum A/S, en lang række forpagtere af tankstationer, i henhold til forpagtningskontrakterne. Dette skete inden 1. juni 1989, eftersom der skete en ændring af loven om benzinformidlerkontrakter pr. 1. juli 1989. Forpagternes påstand var, at de nye bestemmelser gav flere muligheder, da der blev indført et minimumsopsigelsesvarsel, samt pligt for leverandørerne til, ved opsigelse, at betale erstatning for goodwill osv. Sø- og Handelsretten tog påstanden til følge og Q8 blev tvunget til at betale erstatninger i minimumstørrelsen kr. 150.000,- op til omkring kr. 600.000,-.

Benzinselskabet appellerede sagen til Højesteret, hvor Q8 nedlagde påstand om frifindelse og subsidiært at betale mindre i erstatning. Højesteret mente, jf. U 1996.68H, at i mangel af en udtrykkelig bestemmelse eller anden klar støtte herfor, var det ikke relevant, at der var indført minimumsopsigelsesvarsel, samt pligt for leverandørerne til ved opsigelse at betale erstatning for

goodwill med videre. Dommen var ikke enstemmig, idet to dommere mente, at lovændringen kunne anses, som værende delvis anvendelig

Ejendomsretlige sager

(i) Taastrup Sø

En af de sager der bedst kan illustrere kravet om ensartede krav, jf. Rpl. § 254a, er sagen om ejendomsretten over Tåstrup Sø, U 2007.2170H. Sagen illustrerer, at retskravene ikke behøver at være identiske, men derimod tilstrækkeligt ens, således at de i faktisk og retlig henseende er ensartede.

Sagsøgeren Ejerlav for Tåstrup Sø, samt en række øvrige medlemmer, fik i Vestre Landsret medhold i at nogle grundejeres ejendomme, der stødte op til søen, ikke havde ejendomsret over søen. Sagen blev appelleret til Højesteret, og her udtalte retten, at man ikke uden bemyndigelse, kan gøre krav gældende på andres vegne, uanset om der er tale om et stort antal sagsøgere, idet der skal være tale om at alle er med i søgsmålet. Sagen kunne sandsynligvis have haft et andet udfald, hvis ejerlavet have været repræsenteret i større omfang, end blot de 50 medlemmer.

Offentlige indgreb

(i) Ekspropriativ erstatning?

I 1992 valgte Folketinget, i et forsøg på at forbedre miljøet omkring landets vandløb at indsætte en bestemmelse om, at der ikke måtte foretages dyrkning inden for to meter af en bræmme ved bestemte vandløb. Denne bestemmelse fik to landbrugsorganisationer til at anlægge sag, på vegne af to lodsejere, som mandatarer for disse mod Miljø- og Energiministeriet, med påstand om, at lovbestemmelsen var et ekspropriativt indgreb, der kun kunne gennemføres mod fuld erstatning, jf. Grundlovens § 73, stk. 1.

Landsretten mente ikke, at der var tale om ekspropriation, samt, at der altid har været tale om en vis rådighedsbegrænsning, med hensyn til dyrkning osv., ved visse vandløb og søer. Således mente landsretten, at den generelle udvidelse heraf, der nu havde fundet sted ved vedtagelsen af vandløbslovens § 69 om de dyrkningsfrie bræmmer, som ville berøre alle grundejere ved vandløbene, ville have et begrænset omfang. Sagen blev anket til Højesteret og retten udtalte i U 1998.1669H, at der var tale om et ringe indgreb, på grund af de to meter og at derfor ikke var tale om ekspropriation. Dermed stadfæstede Højesteret Landsrettens dom.

Skatter og afgifter

(i) AMBI-sagen

Bygningen af Storebæltsbroen var et stort projekt, der krævede mange former for specialiseret arbejdskraft. I 1995 anlagde Skatteministeriet sag mod en specialarbejder, der i 1990, i flere perioder på i alt 167 dage, var ansat på Storebælts-projektet, hos henholdsvis MT-Group og European Storebælt Group. Han overnattede i egen campingvogn, i nærheden af arbejdsstedet og kørte i weekenden til sin bopæl i Grenå.

Han havde i årene 1987-1989 og i 1994 været ansat hos andre arbejdsgivere, og havde dermed i et ikke ubetydeligt omfang fået udbetalt skattefri rejsegodtgørelse. Beløbet udgjorde sig til kr. 54.000,-, som skattemyndighederne nægtede at godkende i ligningsmæssige fradrag for ophold og fortæring. Skattemyndighederne mente, grundet arbejdets varige karakter, at den sagsøgte ikke havde været på rejse for arbejdsgiveren. Derfor godkendte skattemyndighederne kun fradrag for dobbelt husførelse.

Skattemyndighedernes afgørelse blev indbragt for Landsretten og anket til Højesteret og retten, jf. U 1996.1360H, udtalte, at personer med en sådan beskæftigelse, som den pågældende specialarbejder, har forbundne rimelige ekstraudgifter til ophold og forplejning, hvilket rent beløbsmæssigt var anerkendt af Skattemyndighederne, som værende fradragsberettiget efter statsskattelovens § 6, stk. 1, litra a. Desuden fandtes der heller ikke støtte til sagsøgerens påstand igennem ligningslovens § 9, stk. 5, samt statsskattedirektoratets cirkulære fra 1989, at fradraget var betinget af, at rejsemålet var et andet end arbejdsgiverens faste forretningssted. Derfor blev Landsrettens dom stadfæstet og skatteyderen fik medhold i, at han var berettiget til det ønskede fradrag. Der var dog dissens af to dommere, som mente, at der skulle gives Skattemyndighederne medhold

(ii) Ej hjemmel til gebyrer

I 1992 søgte to borgere fri proces, hvilket blev bevilget. De to borgere anlagde begge sag mod Justitsministeriet, henholdsvis den 2. november 1988 og den 12. juli 1990, med påstand om, at de, uden fornøden lovhjemmel, var blevet opkrævet gebyrer på kr. 400,- og kr. 200,- hos sagsøgte for udstedelse af nyt pas og duplikatkørekort. Endvidere havde Rigspolitichefen, den 9. januar 1992, uden fornøden lovhjemmel opkrævet et gebyr på kr. 800,- hos den ene af sagsøgerne for et sæt nummerplader til personbil.

Det blev fremført, at der ikke kan pålægges skatter uden ved lov jf. grundlovens § 43. Der har ikke tidligere været forelagt konkrete oplysninger om, hvad den grundlovgivende forsamling i 1849 havde forstået ved betegnelsen "skatter". Dog har man i de senere år haft den praksis, at gebyrer kun kunne dække en ret snæver kreds af omkostninger, hvis de ikke skulle blive omfattet af begrebet skatter.

Højesteret udtalte i U 1993 757H, at der ikke var grundlag for en fortolkning, der udstrakte kravet om direkte lovhjemmel til også at gælde alle gebyrer der opkræves, som betaling for en tilladelse eller lignende fra det offentlige og som dækker mere end udgifterne ved udstedelsen og administrationen, i snæver forstand. Selv om der var visse begrænsninger i bemyndigelsesadgangen, kunne der tages hensyn også til de udgifter af mere generel art, som efter et rimeligt skøn medgik til administration af det pågældende forvaltningsområde, herunder til kontrolforanstaltninger, som havde en naturlig tilknytning til den ydelse, for hvilken gebyret var betaling.

Da disse herefter ikke var opkrævet i strid med grundlovens § 43, eller med princippet om lovmæssig forvaltning, frifandt ministeriet. Der var dog dissens ved to af dommerne.

4.2.2 Fremtidige sager

Det kan være hypotetisk at fremhæve tidligere afsagte retssager, når anlæggelsen af et gruppessøgsmål ikke var en mulighed dengang. Derfor er det langt mere interessant, at pege på kommende og nuværende sager, hvor de nye regler om gruppessøgsmål er et brugbart alternativ til de eksisterende muligheder, om bl.a. subjektiv kumulation.

Tre aktuelle eksempler indenfor børsretten og konkurrenceretten, hvor et gruppessøgsmål efter den 1. januar 2008 vil være en mulighed, såfremt sagerne kommer for en domstol, kan være TDC-sagen, sagen om bankkartellet på Sjælland samt Trelleborg Bank-sagen. Alle tre sager har tiltrukket sig stor opmærksomhed både i medierne og i den juridiske verden.

(i) Brud på informationspligten overfor aktionærer

TDC-sagen omhandler manglende information til selskabets aktionærer, forud for salget til kapitalfonden Nordic Telephone Company i november 2005 for kr. 100 milliarder,-. Finanstilsynet undersøgte på egen hånd, om TDC havde overtrådt de børsretlige regler for ikke at informere selskabets aktionærer om de igangværende forhandlinger med kapitalfonden. Finanstilsynet overdrog, via Fondsrådet, kulegravningen til Københavns Fondsbørs, der, på trods af, at det fremgik af Finanstilsynets vurdering fremgik, at TDC begik et lovbrud på informationspligten jf. værdipapirhandelslovens § 27. Stk.1, blåstemplede TDCs

manglende og mangelfulde orientering af aktiemarkedet under de forhandlinger, som førte til salget af selskabet.

I næsten to måneder i 2005, skete en handel med sammenlagt 198 millioner TDC-aktier mellem den 17. august 2005 og 6. oktober 2005, uden at aktionærerne og offentligheden blev informeret om det forestående salg. Med Fondsrådets afgørelse som grundlag, kan aktionærer, der grundet TDCs manglende og utilstrækkelige orientering af aktiemarkedet i efteråret 2005 solgte deres aktier til en lavere kurs, end aktierne blev solgt for, da det stod klart, at TDC blev solgt, lægge sag an mod Fondsbørsen og TDC.

(ii) Bankkartellet

Sagen omhandler syv lokalbanker på Sjælland og Fyn; Møns Bank, Skælskør Bank, Vordingborg Bank, Diba i Næstved, Lokalbanken i Nordsjælland, Totalbanken på Fyn og Lollands Bank. I oktober 2007, stadfæstede Konkurrenceankenævnet, at disse banker samarbejdede ulovligt, til skade for konkurrencen og kunderne, ved at lave aftaler om at begrænse konkurrencen. Konkurrencestyrelsen opgjorde, at det ulovlige kartelsamarbejde gav bankerne en merindtægt på 150-200 millioner kroner, alene i 2005. Derfor ser Forbrugerrådet i skrivende stund på muligheden for, at sagen om det ulovlige bankkartel kan ende med at blive anlagt, efter de nye regler om gruppesøgsmål.

(iii) Tvangsopløsning af mindretalsaktionærer

Trelleborg Bank-sagen er den af de tre sager, der er længst fremme. Baggrunden for søgsmålet er, at Sydbank den 22. januar 2008 overtog kontrollen med Bank Trelleborg. Sydbank A/S overtog banken ved køb af aktiemajoriteten i Fonden bag Bank Trelleborg ved en tvangsindløsning til kurs 59,30 til kr. 20,- pr aktie. Fredag den 18. januar 2008, stod aktierne imidlertid til kurs 219,50, hvilket altså gav en prisforskel på ca. 160 kr. pr. aktie, på bare ganske få dage. Mindretalsaktionærerne i Bank Trelleborg følte sig snydt ved overtagelsen og mente ikke, at Fonden for Bank Trelleborg var i besiddelse af de 70 procent af aktierne i den sjællandske bank, der ifølge loven skal til, for at gennemføre en tvangsindløsning.

Minoritetsaktionærerne vil have rettens ord for, at tvangsindløsningen af aktierne, der skete efter krisen i Bank Trelleborg, og hvorved Sydbank overtog Slagelse-banken for 250 millioner kroner, skete på et forkert grundlag og således i modstrid med § 144 om betingelserne for en tvangsopløsning i lov om finansiel virksomhed. Derfor vil de have prøvet gyldigheden og lovligheden af tvangsindløsningen i retten, ved det første gruppesøgsmål i dansk ret. En forening blev oprettet hertil og tæller i skrivende stund omkring 5000 medlemmer, der tidligere var mindretalsaktionærer i banken. Foreningen

indleverede i februar 2008 en stævning til byretten i Næstved, der i april på grund af sagens principielle karakter valgte, at videresende stævningen til Østre Landsret, som nu skal afgøre, hvorvidt sagen opfylder betingelserne for et gruppesøgsmål.

4.3 Ensartede krav i gennemgåede sager?

Gennemgangen af ovenstående sager understreger de brede anvendelsesmuligheder som de nye regler om gruppesøgsmål indeholder. De potentielle sagsområder spænder fra forholdsvis enkle forbrugersager, om uretmæssige gebyrer, til komplekse børssager om prospektansvar. Fælles for begge sagstyper er det store antal berørte mennesker, som sagerne vedrører. Gennemgangen af svensk retspraksis i afsnit 3.3.4., er med til at understrege anvendeligheden yderligere.

I kapitel 2 og 3 blev det påvist, at der ved subjektiv kumulation ikke stilles en betingelse om ensartede krav, som det kendes fra Rpl. §254a ved gruppesøgsmål. Derimod er der tale om, at kravene skal være konnekse, jf. § Rpl. 250, stk.1, nr. 5, andet led. Gennemgangen ovenfor, viser anvendelsen af begrebet ensartede krav i praksis. Det fastslås, at ensartede krav kræver, at der er tale om forhold, der udspringer af samme retsforhold, men at der til forskel ved konneksitet også kræves, at disse krav skal være indbyrdes identiske. Dermed indeholder de nye regler om gruppesøgsmål snævrere fortolkningsmuligheder, end i de nuværende betingelser om, at kravene blot skal udspringe af samme retsforhold og således ikke behøver at være identiske. På den anden side, er lovteksten i Rpl § 254a så tilpas bredt formuleret, at den i lighed med den svenske og norske formulering, jf. Tvml. § 35-2 og Grl. § 8, nr. 1, giver domstolene rum eller plads til at kunne fortolke reglernes anvendelse i praksis.

4.4 Delkonklusion

I kapitel 4 er de danske regler om gruppesøgsmål i hovedtræk blevet gennemgået og de mange ligheder med de svenske og norske regler påpeget. Eksempelvis betingelsen om ensartede krav og valget mellem en tilmeldings- og frameldingsmodel. Derudover valget af en grupperepræsentant.

Endvidere er det blevet belyst, hvordan betingelserne om ensartede retskrav kan anvendes i Danmark, med baggrund i svensk retspraksis, ved en række forskellige sagstyper fra eksisterende dansk retspraksis og eventuelle kommende retssager. Her fremgår det, at de eksisterende regler om subjektiv kumulation ikke er tilstrækkelige, da Rpl. §250, stk.1, nr. 5, andet led, kun stiller krav til de enkelte retskravs konneksitet og ikke, jf. Rpl. § 254a stiller betingelse om ensartede, identiske, krav. Sandsynligvis ville nogle af disse sager kunne have haft et andet udfald, efter de nye regler om gruppesøgsmål, i forhold til

anvendelsen af subjektiv kumulation eksempelvis, mens andre sager utvivlsomt ville have været styrket væsentligt. På den anden side, er Rpl. §254a udtryk for en indsnævring af anvendelsen, i forhold til kravet om konneksitet, idet kravene for at være konnekse, jf. Rpl. §250, stk.1, nr. 5, andet led, ikke nødvendigvis skal være indbyrdes identiske.

5 Konklusion og perspektivering

5.1 Konklusion

Det er en særlig udfordring at beskrive et helt nyt retsområde, hvortil der endnu ikke findes retspraksis og, hvor divergerende opfattelser af det nye retsområdes potentiale er til stede. I dette projekt har formålet været, at analysere og undersøge begrebet "ensartede krav", som en af grundbetingelserne for et gruppesøgsmål, jf. Rpl. §254a.

Formålet med kapitel 2 var at undersøge de eksisterende danske regler om inddragelse af flere end to parter i én retssag med flere krav og dermed, hvorvidt der stilles betingelser til ensartede krav ved disse områder og i givet fald indholdet af disse. I kapitel 3 blev fokus rettet mod tilsvarende muligheder indenfor svensk og norsk ret samtidig med, at gruppesøgsmål og betingelserne om ensartede krav i to lande blev introduceret. Udover dette, var formålet med denne del at belyse anvendelsen af reglerne om gruppesøgsmål, og dermed betingelsen om ensartede krav i retspraksis. I kapitel 4 blev fokus igen vendt mod Danmark og de danske regler om gruppesøgsmål, hvor anvendelsesmulighederne i dansk retspraksis blev beskrevet.

På baggrund af projektets delkonklusioner, kan det fastslås, at begrebet "ensartede krav", som udtrykt i Rpl. §254a, adskiller sig væsentligt fra de gældende regler om sammenlægning af krav mod samme part, ved fortrinsvis subjektiv kumulation. Således stiller Rpl. §250, stk.1, nr. 5, andet led, kun til de enkelte retskravs *konneksitet* og ikke, jf. Rpl. § 254a betingelse om *ensartede*, identiske, krav. I Forbrugerombudsmandens adgang til, på baggrund af en flerhed af personer, at anlægge et søgsmål, er det derimod et grundlæggende krav, jf. Mfl. § 28, at der er tale om ensartede krav, i modsætning til kravet om konneksitet jf. Rpl. 249, stk. 1, nr. 5 ved subjektiv kumulation. Således er Mfl. § 28 i overensstemmelse med Rpl. § 254a, ved gruppesøgsmål.

Det påvises, at en betingelse for subjektiv kumulation i svensk og norsk ret, i lighed med dansk ret, bl.a. er et krav om konneksitet, jf. Tvml. §§ 15-2 og Rb. kapitel 14, §, stk. 1, hvilket er i overensstemmelse med kravet Rpl. §250, stk. 1, nr. 5, andet led om konnekse krav. Betingelsen om konnekse krav i den almene retspleje, står i modsætning til de svenske og norske regler om gruppesøgsmål, jf. Tvml. § 35-2 og Grl. § 8, nr. 1. Begge bestemmelser udtrykker således, at der skal være tale om, at et gruppesøgsmål skal bygge

på ”omständigheter som är gemensamma eller likartade” for søgsmålet henholdsvis, at der skal være ”så nær sammenheng mellom kravene”, for at reglerne kan benyttes. Der er altså tale om krav identisk med dem, der eksisterer i de danske regler om gruppesøgsmål, jf. Rpl § 254a.

Det konkluderes, at de nye regler om gruppesøgsmål giver nye, men samtidig også snævre muligheder for sammenlægning af krav, idet betingelsen om ensartede, identiske krav er en opstramning, i forhold til de nuværende betingelser om, at kravene blot skal udspringe af samme retsforhold. Alligevel er der med reglerne om gruppesøgsmål kommet nærmere retningslinjer i sager med et stort antal sagsøgere, hvor de eksisterende regler om subjektiv kumulation, mv. må anses for, at have været utilstrækkelige.

Muligheden for at anlægge et gruppesøgsmål i dansk ret, er med til at sikre, at den enkelte persons mulighed for ”access to justice” bliver forbedret, i forhold til, hvad de nuværende regler giver mulighed for, bl.a. ud fra et procesøkonomisk synspunkt. Muligheden for at anlægge et gruppesøgsmål, er et helt nyt begreb i dansk ret og bør, som det nye instrument i ”værktøjskassen”, samtidigt bruges med omtanke. Dette gælder ikke mindst over for sagsøgte, hvor der dog ikke skal tages særlige hensyn til eksempelvis en sagsøgt virksomhed. Alligevel bør de nye regler anvendes med varsomhed, set i forhold til eksisterende muligheder for sammenlægning af flere krav.

Sammenholdt med indførelsen af en småsagsproces fra 1. januar 2009 og domstolsreformen fra 2007, med en forventet øget effektivitet og en kortere sagsbehandlingstid til følge, betyder dette dog i sidste ende, at de materielle regler styrkes til fordel for den enkeltes retskrav. I et moderne retssamfund, som det danske, må dette alt andet lige imødeses med forventning.

5.2 Perspektivering: Gruppesøgsmål i fællesskabsretlig belysning

Indførelsen af gruppesøgsmål i Danmark er et udtryk for et forsøg på, at lette adgangen til domstolene af berettigede krav, der før reglernes indførelse af procesøkonomiske grunde aldrig blev rejst. Disse uprocesbare sager måtte opgives, da gevinsten ved en vundet sag ikke ville stå i forhold til sagens omkostninger.

Før reglernes trådte i kraft i januar 2008, blev markedsføringsloven i 2005 revideret for netop at imødekomme de mange småsager, der ikke blev rejst ved domstolene. Ved revisionen blev der givet Forbrugerombudsmanden mulighed for at rette krav på vegne af forbrugere med ensartede krav, jf. Mfl. § 28. Dog viste det sig at denne mulighed aldrig blev taget i brug, hvorfor de nye generelle regler om gruppesøgsmål blev indført tre år senere.

Forbrugerbeskyttelsen i EU er blevet styrket over de senere år, igennem en række lovforbedringer, men det er stadig svært for den enkelte forbruger at søge at få sit krav berettiget ved de enkelte domstole. På fællesskabsretlig plan er der sket en gradvis harmonisering på nogle områder, eksempelvis indenfor mærkning af fødevarer, mens eksempelvis inden for erstatning i kontraktforhold endnu ikke findes fælles regler.

Efter Rom-konventionens artikel 5, har den enkelte forbruger værneting i hjemlandet i forbrugersager. På den baggrund af dette er der mangel på mere effektive civilretlige regler, når det gælder tvister imellem forbruger og virksomheder, på tværs af nationale grænser, inden for det fællesskabsretlige samarbejde i Europa. Her kan EU-regler, der giver adgang til gruppesøgsmål på fællesskabsplan, være en mulighed. I forvejen eksisterer der, udover i de skandinaviske lande, enkelte muligheder for gruppesøgsmål i bl.a. England og Frankrig inden for forbrugersager. Indførelsen af fælles regler inden for det civilretlige samarbejde, når der gælder kollektive søgsmål, kunne derfor ske i sammenhæng med oprettelsen af en europæisk forbrugerombudsmandsinstitution.

Dermed ville en situation, hvor den danske Forbrugerombudsmand var nødt til at føre en retssag mod eksempelvis et hollandsk selskab ved en hollandsk domstol, kunne undgås. Det kunne anses, at implementeringen af fællesskabsretlige regler kunne medføre en gennemsigtighed for de enkelte forbrugere og styrke gennemslagskraften af den materielle ret på EU-plan, og endvidere styrke det indre marked i Europa. En fælles lovgivning ville give de nationale parlamenter og myndigheder mere effektive instrumenter til at garantere den beskyttelse, som var hensigten bag den internationale privatret og dermed forøge forbrugerbeskyttelsen betydeligt.

Med indførelsen af de skandinaviske regler om gruppesøgsmål, har man måske taget et skridt hen imod en harmonisering, indenfor det fællesskabsretlige samarbejde.

6 Summary

From January the 1th of 2008, Class Actions became an option in Danish law. Since the Minister of Justice in the autumn of 2006, in context with a major reform of the civil procedure, proposed the bill L41, this new institute of law has become centre of attention and, thus, it has been heavily debated. The new rules of how to take legal action of a Class Action break with fundamental traditions of law; an example, is the principle of two parties in a lawsuit, where a possible judgment has binding consequence for others than the two parties in question. The main theme of discussion in this thesis has been on how to implement Class Actions in Danish law in a comparative view with the methods undertaken in Sweden and Norway

A fundamental condition for a lawsuit is that the action concerns a matter of identical or homogenous circumstances for the whole group of members. According to Rpl. §254a, thus, a basic principle is that homogeneity must exist among the legal claims, that is, if the lawsuit is to be handled after the new rules. This very essential criterion is not defined or further discussed in the process ahead of the bill, or in the law of Class Action itself. One of the most central hesitations in introducing Class Actions into Danish law has been the element of uncertainty, i.e. of whether this opportunity will be misused by some parties. In the worst case, in an exposed public lawsuit, companies could be forced to on a highly doubtful basis.

In light of this probable situation, the law and the legislative material have to be as precise as possible in the description of the extensive lawsuits. With regard to the way of the legal right, it would be unfortunate if there is a risk of lawsuits based on a mistaken foundation not complying the conditions of a Class Action. The purpose of this master thesis is to explore and analyse into the term “homogeneity claims”. On the basis of the above chain of reasoning, the following research question/theme has been formulated. From the above, the problem is the following: *“Homogeneity Claims” – An Analysis and discussion of the Conditions of Class Actions.*

The overall purpose in the second part of the thesis was to introduce and explore the existing Danish rules concerning the involvement of more than two parties in one lawsuit with several claims in focus, in order to discover a possible condition of homogeneity claims, if existing, the contents will be discussed.

Part three focused on similar options in Swedish and Norwegian law. Moreover, Class Actions as an institution are being introduced, as well as the conditions of homogeneity claims in these two countries. In addition, the applicability of Class Actions and the term Homogeneity Claims in case law are viewed upon. Also Class Actions as an institution was introduced as well as the conditions of homogeneity claims in these two countries were studied.

In the light of the sub-conclusions in the thesis, it can be established that the term “Homogeneity Claims” as phrased in Rpl. §254a, is considerably different from the present rules of addition claims against the same part, mainly by subjective cumulation. Like this, Rpl. §250, stk.1, nr. 5, second sentence, only referring to the sole claims *connected (claim)* (i.e.: counterclaim emerging from the same legal matter as the main claim) and not, according to Rpl. § 254a, a condition of homogeneous or identical claims. In the consumers’ ombudsman’s access to, on basis of a plurality of more than one individual, to take legal actions, it is a fundamental condition, according to Mfl. § 28, that it is a matter of homogeneity claims, in contrast to the condition of connected according to Rpl. 249, stk. 1, nr. 5 by subjective cumulation. In such a case, Mfl. § 28 is in conformity with Rpl. § 254a in case of a Class Action.

The thesis pinpoints the fact that a requirement of using subjective cumulation in Swedish and Norwegian law, in conformity with Danish law, among other things, is a condition of connected, according to Tvml. §§ 15-2 and Rb. chapter 14, §, stk. 1, which is equal to the condition with Rpl. §250, stk. 1, nr. 5, second sentence on connected claims. The condition for connected claims in the civil procedure is in contrast to the Swedish and Norwegian rules of Class Action, according to Tvml. § 35-2 and Grl.§ 8, nr. 1. Both articles state that a Class Action should be based on “*omständigheter som är gemensamma eller likartade*” to the lawsuit, respectively that there should be “*så nær sammenheng mellom kravene*”, using the rules. Hence, it is a matter of claims identical to those existing in the Danish rules of Class Actions, according to Rpl § 254a.

It can be concluded, that the new rules of Class Actions giving new, but at the same time narrower possibilities, as the condition of homogeneity claims is a strengthening relation to the existing conditions that the claims should be of the same legal matter. On the other hand, more definite guidelines are given which in turn make the rules of Class Actions and making a situation with a great number of plaintiffs exhaustive, and where existing rules of subjective cumulation are considered insufficient.

The possibility of bringing a Class Action into court in Danish Law is supposed to guarantee the legal rights for individuals, and supposed to improve the “*access to justice*”. This in contrast to the present

situation, [and the possibilities within the existing rules, *e.g.* in terms of legal costs]. The opportunity of operating with a Class Action is at the same time a new institute in Danish law, and in this respect, it should be used with consideration and in a thoughtful manner with the existing possibilities of addition claims in one lawsuit.

Together with the introduction of an expected more efficient small claims-process and the reform of the legal system, both of January 1th 2007, and a shorter processing following the reforms, it could strengthen the substantive law in the end, in favour of an individual legal claim. In a modern society founded on the rule of law, like the Danish, those advantages must be expected with anticipation.

I Kildefortegnelse

I.I Bøger

I.I.I Primær litteratur

Andersen, Eigil Lego, *Gruppesøgsmål*, 1. udgave, Forlaget Thomson 2007

Forbrugerrådet: *Betænkning om markedsføring og prisoplysning*, 1. udgave, Schultz 2005

Gomard, Bernhard & Kistrup, Michael: *Civilprocessen*, 6. udgave, Forlaget Thomson 2007

Lindell, Bengt, *Civilprocessen*, 2. udgave, Iustus 2003, Uppsala

Mulheron, Rachael, *The Class Action in Common Law Legal Systems*, 1. udgave, Hart Publishing 2004, Oregon

Skoghøy, Jens Edvin A, *Tvistemål*, 2. udgave, Universitetsforlaget 2001, Oslo,

Wegner, Morten, *Juridisk Metode*, 3. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2000

Werlauff, Erik & Lindenchrone, Lars: *Dansk Retspleje*, 4. udgave, Forlaget Thomson 2007

Forbrugerrådet: *Betænkning om markedsføring og prisoplysning*, 1. udgave, Schultz 2005

I.I.II Sekundær litteratur

Holtzmann, Howard M, m.fl., *International Mass Claims Processes*, 1. udgave, Oxford University Press 2007, Oxford

Iversen, Bent, m.fl., *Konkurrenceretlige Emner*, 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2004

Lindblom, Per Henrik, *Progressiv Process*, 1. udgave, Iustus, 2000, Uppsala

Lindell, Bengt, *Festskrift til Per Henrik Lindblom*, 1. udgave, Iustus, 2004, Uppsala

Munch-Petersen, Valfrid Palmgren & Hartmann, Ellen, *Svensk-Dansk Ordbog*, 3. udgave, Gyldendal, 2004

Nelken, David, *Comparative Law*, 1. udgave 2007, Hart Publishing, Oregon

Nielsen, Ruth, m.fl., *Retskilder og Retsteorier*, 1. udgave, Jurist- og Økonomforbundets Forlag 2005

Schei, Tore m.fl., *Tvisteloven, Kommentartutgave Bind 1*, 1. udgave, Universitetsforlaget 2007, Oslo

Smith, Eva, *Civilproces – Grundlæggende regler og principper*, 4. udgave, Forlaget Thomson, 2000

I.II Artikler

Bergholtz, Gunar, *Grupptalan*, Svensk Jurist Tidning nr. 5-6, 1992

Bernhoft, Mikael, *Class action er en god idé*, Lov & Ret nr. 4, 2000

Boye, Knut, *Class action i Norge*, Norsk Juridisk Tidsskrift nr.7, 1999

Christoffersen, Jonas, *Et vaskeægte Catch 22*, Lov & Ret nr. 2, 2000

Deleuran, Peter, *Nye regler om gruppesøgsmål?*, Lov & Ret nr. 1, 2000

Deleuran, Peter & Erik Werlauff, *Kollektive søgsmål - er der et behov?*, Ugeskrift for Retsvæsen 431-434B, 2000

Graver, Kjersti: *Gruppesøgsmål*, Svensk Jurist Tidning nr. 8, 2000:

Hertz, Ketilbjørn, *Gruppesøgsmål - et svar*, Ugeskrift for Retsvæsen 418-421B, 2000

Langsted, Lars Bo, *Grundigt oplæg om gruppesøgsmål*, Jyllands-Posten, 6. juni 2006

Lindblom, Per Henrik, *Group actions and the Role of Courts – An European Perspective*, Forum Internationale, nr. 23, 1996

Lindblom, Per Henrik, *Grupperættergang – et lagforslag under debatt*, Svensk Jurist Tidning, nr. 4, 1995

Lindblom, Per Henrik, *Grupptruck mot grupptalan. Kommentar till ett remissutfall och en uppsats*, Svensk Jurist Tidning nr. 2, 1996

Svensson, Jan Eric og Christian Alsøe, *Replik om Class Actions*, Lov & Ret nr. 2, 2000

Svensson, Jan-Eric & Christian Alsøe, *Kollektive søgsmål i Danmark?*, Ugeskrift for retsvæsen. 245-256B, 2000

Aagaard, Hanne & Jens Røn, *Nye regler om gruppesøgsmål i dansk ret*, Juristen, nr. 4, 2007

I.III Betænkninger

Den svenske betænkning om gruppesøgsmål, SOU 1994.151:

Del A: *Grupprättegång: Betänkande. Sammanfattning, lagtext och behovsanalys*, Fritze, 1994, Stockholm

Del B: *Grupprättegång: Betänkande. Grupptalan vid allmän domstol m.m.*, Fritze, 1994, Stockholm

Del C: *Grupprättegång: Betänkande. Bilagor*, Fritze, 1994, Stockholm

I.IV Websider

Den norske betænkning om gruppesøgsmål findes i kapitel 17 i betænkningen NOU 2001: 32, "Rett på Sak" om reformen af den norske tvistelov fra 2001:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/NOUer/2001/NOU-2001-32.html?id=378579>

Det endelige lovforslag fra det **norske** justitsministerium, Ot.prp. 2005-2006 nr. 74:

<http://www.regjeringen.no/nb/dep/jd/dok/regpubl/otprp/20052006/Otprp-nr-74-2005-2006-.html?id=188821>

Det endelige lovforslag fra det **svenske** justitsministerium, Prop. 2001/02:107:

http://www.riksdagen.se/Webbnav/index.aspx?nid=37&dok_id=GP03107

I.V Domsregister

I.V.I Danmark

U 1978. 993 V, s. 16

U 1989. 663 Ø, s.17

U 2003. 2078 H, s. 17

U 1997.756 H s. 18

U 1995.819 Ø, s. 44

U 2002. 249 H, s. 44

U 1982 788H, s. 45

U 2006. 1120H, s. 45

U 1996. 1554H, s. 45

U 2000. 1575H, s. 47

U 2002.2067H, s. 47

U 2003 1581H, s. 49

U 1982. 256Ø, s. 50

U 1996 68H, s. 51

U 2007.2170H, s. 51

U 1998 1669H, s. 52

U 1996.1360H, s. 52

U 1993 757H, s. 53

I.V.II Sverige

NJA 2006. 22, s. 26

NJA 1994.287, s. 27

NJA 1997.190, s. 27

I.V.III Norge

Rt-1974-133, s. 26

Rt 1998-144, s. 26

RH 2005. 20, s. 34

I.V.IV Utrykte domme

B-2656-05 (Post Danmark-sagen), s. 48

Sag 532/2005 (Lauritz Knudsen-sagen), s. 49

II Bilag

II.I Lov nr. 181 om gruppesøgsmål af 28. februar 2007

II.II Lag om grupprættergang af 7. marts 2002

II.III Lov om mekling og rettergang i sivile tvister, kap. 35 af 17. juni 2005